

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Historie kazašské rodiny a její proměny

Jiří Vondra

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jiří Vondra

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Historie kazašské rodiny a její proměny

Název anglicky

Kazakh family history and its transformation

Cíle práce

Práce bude zaměřena na studium vývoje kazašské rodiny, její vztahy a postupnou transformaci do současnosti.

V teoretické části bude popsán historický vývoj této kazašské rodiny na území Kazachstánu, a to především v souvislosti se změnou společnosti v období velkých politických změn od roku 1917, kolektivizaci, až po rozpad Sovětského svazu.

V praktické části bude rovněž zkoumán, vliv tradice, modernizace, globalizace a kontakt s dalšími kulturami na současnou podobu kazašských rodin.

Metodika

Pro získání potřebných dat bude použito zejména kvalitativního výzkumu, který bude doplněn o kvantitativní údaje týkající se kazašských rodin. V této práci budou použity kvalitativní metody, a to především dotazníky a rozhovory se členy kazašských rodin žijících na území Kazachstánu, tak i Kazachů žijících na území České republiky. Dále budou v práci zahrnuty osobní poznatky a zkušenosti z terénního výzkumu v Kazachstánu.

Doporučený rozsah práce

70-80

Klíčová slova

Kazachstán, rodina, sňatek, islám, manželství, rozvod

Doporučené zdroje informací

KOKAISL P., a kol. Pastevecká společnost v proměnách času Kyrgyzstán a Kazachstán. 1. vydání Praha: Nostalgie, 2006. 297s. ISBN 9788073081195.

KOKAISL P., Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Manželství a rodina Kazachů, turkmenských Belúdzů a Kyrgyzů. 1. vydání Praha: Nostalgie, 2011. 195s. ISBN 978-80-254-9365-6.

PARGAČ J., a kol. Výběrová biografie Střední Asie a Kazachstánu (novodobé dějiny, náboženství, etnicita) a studie ke kazašskému nacionálnímu hnutí. 1. vydání Praha: Universita Karlova v Praze – Filosofická fakulta, 2009 151s. ISBN: 9788073082932.

PARGAČ J., Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924. 1. vydání Poříčany: BCS, 2009. 239s. ISBN: 9788090449107.

PARGAČ J., VRHEL F., Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky. Praha: BCS, 2009. 240s. ISBN 9708090449107.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 5. 12. 2016

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 6. 12. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Historie kazašské rodiny a její proměny" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2018

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Ing. Martinu Slabochovi, Ph. D. za odborné rady a připomínky při tvorbě diplomové práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za trpělivost a podporu v průběhu zpracování diplomové práce.

Historie kazašské rodiny a její proměny

Souhrn

Diplomová práce se skládá ze dvou hlavních částí, konkrétně z části teoretické a z části praktické. Teoretická část práce je členěna do několika hlavních kapitol. První kapitola je tvořena historickými souvislostmi a jejich dopady na kazašskou společnost. Kazašská společnost žila pasteveckým způsobem života a proto byl jejich životní styl přizpůsoben především aktuálnímu ročnímu období. Druhá kapitola vymezuje téma manželství a rodiny v životě Kazachů. Jsou zde přiblíženy jednotlivé fáze svatebního procesu a zmíněny majetkové zvyklosti, jež mají souvislost se svatbou. Je zde také uvedeno, co bylo součástí svatebního oděvu nebo svatební hostiny. Třetí kapitola je zaměřena na pojetí rodiny a manželství v Kodexu republiky Kazachstán. Poslední kapitola teoretické části práce zobrazuje některé zajímavé statistické údaje o Kazachstánu formou grafů. Praktická část diplomové práce je tvořena dvěmi hlavními částmi. První část se týká výsledků provedeného dotazníkového šetření. Otázky dotazníkového šetření byly zaměřeny na současné vnímání svatebních obřadů v Kazachstánu. Tyto otázky byly pokládány obyvatelům Kazachstánu, jež na území Kazachstánu žijí. Druhá část nabízí souhrn výsledků z provedených rozhovorů se zástupci kazašského etnika, jež v současnosti žijí na území České republiky. Také v tomto případě bylo úkolem zjistit, jak tyto lidé vnímají tradiční zvyky a rituály spojené se svatebním obřadem.

Klíčová slova: Kazachstán, rodina, sňatek, islám, manželství, rozvod

Kazakh family history and its transformation

Summary

The diploma thesis consists of two main parts, namely of theoretical part and practical part. The theoretical part of diploma thesis is separated into several main chapters. The first chapter is created by historical aspects and their impacts to Kazakh society. The Kazakh society lived by a pasture way of life and therefore their lifestyle was adapt to actually weather and season. The second chapter defines theme marriage and family in life of Kazakhs. Individual phases of wedding process are approximate here and property habits connected with wedding are mention here too. It is introduce what was connected with wedding dress or with wedding banquet. The third chapter is aimed at conception of family and marriage in codex republic of Kazakhstan. The last chapter of theoretical part displays some interesting statistical data about Kazakhstan in form of graphs. The practical part is created by two main parts. The first part concerns results of questionnaire's investigation. Questions of questionnaire's investigation were aim to contemporary perception of wedding ceremonies in Kazakhstan. This questions were ask to residents of Kazakhstan which live in Kazakhstan. The second part offers summary of interview results with representatives of Kazakh ethnic which currently live in Czech republic. In this case too, it was the task to find out how these people perceive traditional customs and rituals connected with wedding ceremonies.

Keywords: Kazakhstan, family, wedding, islam, marriage, divorce

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíl práce a metodika.....	9
2.1	<i>Cíl práce .....</i>	9
2.2	<i>Metodika .....</i>	9
3	Teoretická východiska	11
3.1	<i>Historie Kazachstánu .....</i>	11
3.1.1	Kazašský chanát	11
3.1.2	Sociální rozvrstvení kazašského chanátu	12
3.1.3	Územní členění – Ulusy a žusy	13
3.1.4	Aulní systém.....	14
3.1.5	Zákoník Žety žargy.....	15
3.1.6	Hospodářská činnost Kazachů.....	16
3.1.7	Dělba práce	18
3.1.8	Pastevecký roční cyklus.....	18
3.1.9	Ruské poddanství	19
3.2	<i>Manželství a rodina v životě Kazachů.....</i>	21
3.2.1	Náměly	22
3.2.2	Kalym	23
3.2.3	Věno	24
3.2.4	Svatba.....	24
3.2.5	Svatební hostina.....	26
3.2.6	Svatební oblečení.....	26
3.2.7	Šperky	27
3.2.8	Ukončení manželství	32
3.3	<i>Manželství a rodina v Kodexu republiky Kazachstán .....</i>	32
3.4	<i>Statistické údaje .....</i>	37
4	Praktická část	40
4.1	<i>Dotazníkové šetření .....</i>	40
4.2	<i>Provedené rozhovory.....</i>	70
5	Výsledky a diskuse	72
6	Závěr	80
7	Seznam použitých zdrojů.....	82
7.1	<i>Knižní zdroje.....</i>	82
7.2	<i>Elektronické zdroje.....</i>	83
8	Přílohy.....	84

Seznam obrázků

Obrázek 1: Urbanizační procesy v Kazachstánu	38
--	----

Seznam grafů

Graf 1: Využití půdy v Kazachstánu ve 20. století	37
Graf 2: Kojenecká úmrtnost v roce 1989 v procentech	37
Graf 3: Dynamika urbanizace	39
Graf 4: Věk respondentů	41
Graf 5: Pohlaví respondentů	41
Graf 6: Etnická příslušnost respondentů	42
Graf 7: Státní příslušnost respondentů	42
Graf 8: Místo narození respondentů	43
Graf 9: Aktuální bydliště respondentů	43
Graf 10: Sociální status osob v manželství	44
Graf 11: Společenský význam ženy po zplodění dítěte	45
Graf 12: Význam pohlaví potomka	46
Graf 13: Schválení manželství ze strany rodičů	47
Graf 14: Zajištění novomanželského obydlí	48
Graf 15: Vybavení novomanželského obydlí	49
Graf 16: Vlastnosti nevěsty	50
Graf 17: Vztah respondentů k tradičním námluvám	51
Graf 18: Nejdůležitější fáze námluv	51
Graf 19: Platba kalymu v současné době	53
Graf 20: Průměrná výše kalymu	53
Graf 21: Důvody ovlivňující výši kalymu	54
Graf 22: Pojetí věna v moderní svatbě	56
Graf 23: Společné oslavy významných událostí	58
Graf 24: Bydlení novomanželů	59
Graf 25: Počet dětí v rodině	61
Graf 26: Názor na tři tradiční fáze svatby	62
Graf 27: Odchod nevěsty po svatbě	63
Graf 28: Svatební oblečení ženicha a nevěsty	65
Graf 29: Druhé manželství v případě smrti manžela	66
Graf 30: Postoj k rozvodům	67
Graf 31: Návrat provdané dcery k rodičům	69

1 Úvod

Rodina představuje základní jednotku každé společnosti. Život jednotlivce je tak nerozlučně spjat s životem celé jeho rodiny. Udržování tradičních rodinných vazeb představuje jednu z nejdůležitějších zásad. Skladba rodiny se mohla v závislosti na typu společnosti v průběhu času měnit. Loajalita k rodině však trvala stále. V minulosti docházelo ke slučování jednotlivých rodin do větších celků a to především za účelem ochrany majetku a území.

S rodinou je neodmyslitelně spojeno manželství, tedy i vznik manželství skrze svatební obřad. Svatební obřad se u různých společností liší, proto je zajímavé tuto diverzifikaci sledovat a případně různé pojetí svatebního rituálu navzájem srovnávat. Některé tradice spojené se svatebními rituály již vymizely, jiné se udržují dodnes, i když třeba v poněkud pozměněné podobě.

Diplomová práce je strukturována do jednotlivých kapitol. Teoretická část práce se zabývá nejprve historickým exkurzem do způsobu života pastevecké společnosti. Tato část práce pojednává jak o historických souvislostech, tak i o hospodářské činnosti a dělbě práce u pastevecké společnosti, jež byla závislá na střídání ročních období v průběhu roku. Dále je v teoretické části práce zahrnuto téma manželství a rodina v životě Kazachů. Jsou zde přiblíženy jednotlivé etapy svatebního obřadu, dále zmínka o majetkových zvyklostech spojených se svatbou, je zde uvedeno, co bylo součástí svatební hostiny nebo co bylo součástí svatebního oděvu. Nechybí také problematika ukončení manželství. Důležitou součástí teoretické části práce je vymezení manželství a rodiny v Kodexu republiky Kazachstán. Závěr teoretické části práce je věnován statistickým údajům, jež formou grafů zobrazují některé zajímavé aspekty týkající se kazašské společnosti.

Praktická část diplomové práce je tvořena dvěma hlavními částmi. První část reflektuje výsledky provedeného dotazníkového šetření. Otázky dotazníkového šetření byly zaměřeny na současné vnímání svatebních obřadů v Kazachstánu a byly pokládány obyvatelům Kazachstánu. Snahou bylo zjistit nakolik se do dnešní doby zachovaly některé tradiční zvyky a rituály spojené se svatebním obřadem. Druhou část tvoří shrnutí výsledků rozhovorů provedených se zástupci kazašského etnika, jež žijí v současné době na území České republiky. Účelem otázek, pokládaných v průběhu rozhovoru, bylo zjistit, jaký je náhled těchto jedinců na některé tradiční prvky spojené se svatebním rituálem.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je přiblížit vývoj kazašské rodiny, její vztahy a postupnou transformaci do současné podoby. Teoretická část práce vymezuje nejprve historický vývoj pastevecké společnosti na území Kazachstánu, a dále pak zmiňuje odlišnosti ve společnosti v důsledku velkých politických změn od roku 1917, pokračujících přes kolektivizaci až do doby rozpadu Sovětského svazu. Dílčí cíl představuje také porovnání institutu manželství v minulosti a současnosti a to zejména v oblasti uzavření manželství, v oblasti rituálů a zvyků spojených s uzavřením manželství a taktéž v oblasti ukončení manželství. Praktická část práce zkoumá, jaké vlivy má na současnou podobu kazašské společnosti proces modernizace, proces globalizace nebo kontakt a střetávání se s cizími kulturami. Tím je myšlena také otázka, zda se v moderní kazašské společnosti vyskytují nějaké zvyky či tradice, případně jiné prvky, jež mají původ v cizí kultuře, avšak nyní již tvoří součást kultury Kazachů.

2.2 Metodika

Hlavní členění diplomové práce je na část teoretickou a na část praktickou. Pro získání potřebných dat je při tvorbě diplomové práce využito zejména kvalitativních metod sběru dat, jež jsou doplněna o kvantitativní údaje týkající se kazašské společnosti. Pro zpracování teoretické části práce bylo využito několika metod. První z použitých metod je kompilace, neboli sbírání, shromažďování dat a jejich následné vyhodnocení. Druhou metodou pro zpracování teoretické části práce je rešerše ze studovaných zdrojů, tedy zejména z odborné literatury, jež se váže k tématu vývoje kazašské společnosti a k tématu rodiny a manželství v životě Kazachů. Další použitou metodou je popis znění Kodexu republiky Kazachstán. Závěr teoretické části práce je věnován statistickým údajům, jež se týkají tématu kazašské společnosti. Tyto údaje jsou přehledně zobrazeny formou grafů a doplněny o krátký komentář ke konkrétním tématu, jehož se týkají.

Data pro praktickou část diplomové práce byla získávána pomocí dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření probíhalo dálkově, prostřednictvím webových stránek www.surveo.com. Šetření se zúčastnilo celkem 37 respondentů, kteří jsou buď etnicky, anebo územně spojeni se současným Kazachstánem. Daný výzkum je tvořen celkem z 45

otázek, z nichž 6 otázek je cíleno na obecné sociální a demografické charakteristiky respondentů, zatímco zbylých 39 otázek tvoří otázky přímo související s tématem práce, tj. zkoumají názory dotázaných osob na fungování tradičního a moderního institutu manželství a rodiny. V dotazníkovém šetření jsou kombinovány otevřené a uzavřené otázky, což znamená, že dané šetření je jak kvalitativní, tak i kvantitativní povahy. Je ale nutné podotknout, že šetření má spíše kvantitativní povahu, protože převážná část otázek disponuje uzavřenými odpověďmi (jedná se celkem o 28 otázek ze 45). Z čehož vyplývá, že kvalitativní část dotazníkového šetření je tvořena 17 otázkami.

Rozhovory byly provedeny celkem s pěti etnickými Kazachy, jež žijí v současné době v České republice. Jednalo se o tři zástupce ženského pohlaví a dva zástupce mužského pohlaví. Respondentům bylo položeno deset otázek. Otázky kladené respondentům byly zaměřeny na jejich názor na pojetí svatebního rituálu. Bylo zkoumáno především to, jak vnímají etničtí Kazaši, jež aktuálně nežijí v Kazachstánu, tradiční vnímání svatby a rituálů s ní spojených a zda je jejich názor odlišný od Kazachů žijících v Kazachstánu.

3 Teoretická východiska

Teoretická část práce je v první řadě zaměřena na historický vývoj kazašské společnosti, jež fungovala jako společnost pastevecká. Tím byl ovlivněn životní styl jejích členů a způsob obživy byl poměrně dost závislý na přírodních podmínkách panujících v zemi. Nedílnou součástí teoretické části práce tvoří vymezení rodinných poměrů v tradiční kazašské společnosti. Podrobněji je rozebrána i problematika manželství, hlavně okolnosti vzniku manželství, tradice a zvyky spojené s uzavřením manželství, rozdělení mužských a ženských rolí v manželství apod. V kontrastu k tradiční společnosti je další úsek teoretické části práce věnován pojetí rodiny a manželství v současné právní úpravě Kodexu republiky Kazachstán. Teoretická část práce je ve svém závěru doplněna o některé statistické údaje, jež se vážou k probíraným tématům.

3.1 Historie Kazachstánu

3.1.1 Kazašský chanát

Chanátem se rozumí politické uspořádání vytvořené Tatary nebo Mongoly. Tomuto politickému uspořádání vždy vládl chán. Chanem byl označován kmenový vůdce v zemích pod mongolským nebo tureckým vlivem.¹

Kazašský chanát vznikl oddělením od Uzbekého chanátu a to tak, když se poměrně velký počet obyvatel Uzbekého chanátu rozhodl dobrovolně tento chanát opustit. Těmto obyvatelům, kteří se stali podle Uzbeků zběhy, se začalo říkat Özbek-Kazak. Kazašům se pak podařilo ovládnout celé území Kazašské stepi. Uzbeký chanát tedy předcházela chanátu Kazašskému. Proto jsou si oba národy – Uzbeki i Kazaši velice podobné, a to právě díky společné stepní kultuře.²

Kazaši patří mezi stepní kočovné národy. Kvůli tomu museli v historii vždy bojovat o své území. Zároveň sami podnikali nájezdy do okolí za účelem rozšířit své území. Všichni muži schopní nosit zbraň měli právo zúčastnit se společného shromáždění a podílet se tak na spolurozhodování. Od 16. do 18. století bojovali Kazaši především se

---

¹ CHROBÁKOVÁ, E. KŘEHLA, L. LAVIČKOVÁ, M. a kol. *Malá ilustrovaná encyklopedie*. 1. Vyd., Praha: Encyklopedický dům, s.r.o. 1999, 1213 s., ISBN 80-86044-12-2

² KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

sousedícími kočovnými kmeny, konkrétně například s Nogaji, Mongoly nebo Kalmyky. Stepní kočovné národy vedly boje z důvodu rozšiřování pastvin, případně aby získaly nadvládu nad obchodními cestami a většími městy.³

3.1.2 Sociální rozvrstvení kazašského chanátu

Základní rozdělení kazašského národa bylo na tzv. bílou a černou kost. Bílá kost zahrnovala jedince privilegované skupiny, patřící do aristokratických vrstev. Černá kost byla naopak dosažitelná každému obyvateli národa. Záleželo vždy na rozsahu majetku jedince a na jeho osobních vlastnostech.⁴

První skupinou náležející do bílé kosti byli sultáni. Za sultány byla považována vládnoucí vrstva společnosti. Tato vládnoucí vrstva společnosti měla mnoho privilegií. Nevztahovala se na ni soudní pravomoc a vlastně nemohla být ani nijak trestně stíhána. Jedinci, patřící k této skupině, měli většinou minimálně základní muslimské vzdělání. Každý ze sultánů měl ve své působnosti určitou skupinu klanových kočovnických jednotek a dále měl k dispozici určitou oblast pastvin. Sňatky byly povětšinou endogamní, tedy v rámci této uzavřené skupiny.⁵

Druhou skupinou patřící do bílé kosti byli duchovní představitelé náboženského kultu. Nutno říci, že tito duchovní představitelé, ačkoliv byli přítomni u všech důležitých momentů v životě, neměli zdaleka tak vysoké postavení jako duchovní představitelé v usedlé vesnické společnosti.⁶

Za elitu černé kosti byli považováni bejové a batyrové. Bejové byli představitelé rodů a kmenů a měli určitá výsadní práva. Tato práva se dotýkala především moci soudní, administrativní a vojenské. Vzhledem k tomu, že bejové měli soudní moc, patřili mezi osoby nejváženější. Batyrové byli vojenští vůdci.⁷

---

³ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

⁴ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

⁵ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

⁶ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

⁷ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

Dále do černé kosti spadali tzv. stařešinové neboli aksakalové. Jednalo se o zkušené obyvatele, kteří měli množství znalostí o pastevectví, měli tedy u ostatních obyvatel přirozenou autoritu a disponovali intelektem. Aksakalové spadali do vládnoucí vrstvy.

Krom vládnoucí vrstvy a vrstvy obyčejných svobodných lidí existovala v kočovnické společnosti taktéž vrstva nesvobodných lidí. Nesvobodnými lidmi byli buď otroci, zajatci nebo dlouhodobí dlužníci. Tito lidé neměli žádná práva, právní zodpovědnost za ně náležela jejich majitelům.⁸

Podle majetkových poměrů bylo možné dělit kazašské obyvatelstvo na příslušníky bohatých vrstev, ti byli nazýváni bajové a na příslušníky chudých vrstev, těm se říkalo kedejové. Aby mohl být obyvatel nazýván bajem, předpokládalo se, že jeho vlastnictvím je velké stádo dobytka, nějaký nemovitý majetek a obydlí na povozu. Bajové se nacházeli jak mezi obyčejnými obyvateli, tak mezi sultány či beji. Samotné bohatství totiž svému majiteli žádná zvláštní práva nezajišťovalo.⁹

3.1.3 Územní členění – Ulusy a žusy

Až do 17. století existoval pouze jeden typ územního členění – ulus. Jednotlivé rody a kmeny vždy spadaly do některého z ulusů vedených sultány. Každý ulus tak měl víceméně pevně stanovené území. Průměrný ulus tvořilo zhruba 60 000 osob. Čím více osob ulus měl, tím více byl obranyschopný vůči svému okolí.¹⁰

V 17. století přichází změna a z ulusů se přechází na tzv. žusový systém. Vznik žusového systému však není doposud jednoznačně určen. Jednou z příčin může být to, že Kazaši v této době získávají pod své vedení množství turkeštánských měst a pevností. Do čela těchto měst jsou stanoveni sultáni, kteří mají totožné pravomoci jako sultáni v čele ulusů.¹¹

---

⁸ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

⁹ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

¹⁰ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

¹¹ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

3.1.4 Aulní systém

S aulním systémem jsou spojeny změny v osídlení, hospodaření a způsobu života. Nejmenší hospodářskou jednotku aulního systému představovalo rodinné hospodářství. Rodinné hospodářství tvořila jedna či více rodin, které žily společným hospodářským způsobem života, fungoval zde princip dělby práce podle věku a pohlaví a všichni jedinci se věnovali hospodářské činnosti. Rodinnému hospodářství velel hospodář, ženy a děti musely plnit povinnosti, které jim byly hospodářem uděleny. Avšak domácnost i rodinný rozpočet měla na starosti žena. Posvátný objekt představoval v domácnosti oheň.¹²

Větší jednotkou aulního systému byla občinná organizace. Rozlišovala se minimální obecina a rozšířená obecina. Minimální obecina vznikala zejména v obdobích chudých na zdroje, tj. v zimě, brzy na jaře a pozdě na podzim. Obvykle ji tvořilo 3–5 hospodářství. Minimální obecina se pohybovala na pastvištích ve vzdálenosti 1,5-2 km od zimoviště. Tento typ společenství býval nazýván aul a byl tvořen většinou blízce příbuznými rodinami. Především zimní aul byl považován za jednu z nejstabilnějších jednotek kazašského života. Aul povětšinou společně kočoval a platilo zde, že zkušenější hospodáři pomáhali těm méně zkušeným.¹³

Rozšířená obecina byla tvořena několika minimálními občinami, mohlo se tak v součtu jednat o deset až patnáct hospodářství. Rozšířené obcíny se formovaly v období léta, kdy nebyla nouze o krmivo pro dobytek.¹⁴

Právo na vlastnictví dobytka měl v rámci obcíny každý ze synů, a to jednak na tzv. jensi, což bylo minimum skotu nutné pro tvorbu vlastního hospodářství a dále na tzv. kalym, což bylo výkupné za nevěstu. Základní majetek rodičů včetně zimoviště pak dědil nejmladší z synů.¹⁵

---

¹² KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

¹³ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

¹⁴ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

¹⁵ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

V kazašské společnosti platilo pravidlo sedmi předků. Byly zakázány manželské svazky do sedmého kolene. Každý zde byl veden ke znalosti svých předků již od dětství. Pokud někdo pravidlo sedmi předků porušil, mohl být ze společenství vyhnán.¹⁶

Incestní tabu lze vyjádřit jako zákaz pohlavního styku mezi členy úzkého kruhu rodiny, neboli mezi blízkými příbuznými. Věřilo se, že porušení tohoto tabu mělo za důsledek postih nějakou vyšší mocí, např. špatná úroda, úhyn dobytka či nějaká nepříjemná choroba. Taktéž se předpokládalo, že děti, které by se z takového spojení narodily, by byly nějakým způsobem postiženy. Incestní tabu se zpravidla týkalo pohlavního styku mezi rodiči, dětmi a sourozenci.¹⁷

V podstatě nejvyšší autoritu měl v aulu aksakal. Jeho pravomoci se týkaly oblasti hospodářské, náboženské a neformálně taktéž soudní. Aksakal zastupoval aul i navenek, účastnil se jednání se sousedními auly a řešil s nimi záležitosti hospodářské, případně i rodinné. V oblasti chodu domácností, řízení ženských prací apod. měla nejvyšší slovo nejstarší žena – bejbiše, což byla obvykle aksakalova manželka.¹⁸

Hlavní bod náboženského života tvořila svatyně. Svatyně a její blízké okolí bylo vyhrazeno pouze pro mužskou část společnosti. Ženy se modlily k ženskému božstvu a muži zase k mužskému božstvu. Ženské modlitby se týkaly buď rodinného života (např. ochrana mužů při lovecké výpravě, přání dobré úrody apod.) nebo dětí (zdraví dětí, výchova dětí atd.). Každou modlitbu provázela určitá forma obětiny. Ženy nejčastěji obětovaly koláče, sýry a kozí maso.¹⁹

3.1.5 Zákoník Žety žargy

Nejstarší zákoník upravující normy kazašské společnosti je dokument s názvem Žety žargy neboli Sedm nařízení. Nejvyšší pravomoc měl podle Žety Žargy chán. V rukou chána byla soustředěna velká část soudní moci, kterou sdílel navíc ještě se sultány a beji,

---

¹⁶ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

¹⁷ SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3

¹⁸ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

¹⁹ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. a kol. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie*. 1. vyd., Praha: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a Nostalgie, 2010, 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

kterým byla svěřena soudní moc u obyvatel ulusů. Zákoník Žety žargy se zabýval taktéž otázkou daní. Tento spis určoval, že každý, kdo byl schopný nosit zbraň, byl nucen každoročně odvádět určitou část svého majetku. Aby bylo zjevné, komu který majetek patří, byl nucen každý kmen, rod či klan označovat svůj skot i veškerý ostatní majetek vlastním symbolem.²⁰

Nejdůležitější součástí zákoníku tvořilo samozřejmě trestní právo. Trestní právo rozlišovalo několik rozdílných trestných činů. Mezi trestné činy patřilo znásilnění, ublížení na těle, vražda, napadení, urážka, krádež, cizoložství, krvesmilství nebo porušení pravidel synovské cti. Častým trestem za způsobenou škodu byla určitá forma majetkové náhrady. Rozsah náhrady škody byl určen majetkovým postavením jak postiženého, tak i viníka.²¹

3.1.6 Hospodářská činnost Kazachů

Život kočovníka i celé jeho rodiny byl uzpůsoben chovu dobytka. Každá rodina se o svá stáda starala a chránila je před nebezpečím. Množství chovaného dobytka ukazovalo bohatství rodiny. Podobně ceněno bylo i vlastnictví kvalitních stád koní. Každý pastevec znal území, kde mohl svá stáda pást. Pastviny jiných rodů směl využívat jen výjimečně.²²

V období, kdy byl píce dostatek, nedocházelo mezi jednotlivými rody příliš k vzájemným sporům. Při kočování přes cizí pastviny se tak mohli kočovníci společně se svými zvířaty po určitou krátkou dobu zdržet. V dobách nedostatku píce byl skrz cizí pastviny povolen jen rychlý přechod. Ve vypjatých situacích docházelo dokonce mezi jednotlivými rody ke krvavým sporům.²³

Mezi kočovné druhy dobytka, které Kazaši chovali pro svůj užitek, patřili koně, ovce, kozy a velbloudi. Pastviny využívané dobyt看kem se dělily na jarní, letní, podzimí a zimní a to dle okolního prostředí a rázu krajiny. S úbytkem pastvin začíná kočovnictví nahrazovat polokočovnictví. Polokočovníky lze rozdělit na tři základní skupiny. První skupinou byli pasteveci, kteří měli zimní obydlí, pro svůj dobytek vytvářeli na zimu píci a

---

²⁰ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

²¹ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

²² KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

²³ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

svůj dobytek v nejchladnějších měsících umisťovali do stájí. Druhou skupinu tvořili pastevcí, kteří se krom pastevectví zabývali ještě zemědělstvím. Většina z nich měla zimní obydlí, stáje i zásoby pro dobytek. Poslední skupinu tvořili pastevcí, kteří provozovali buď lov či rybolov.²⁴

Hlavní zdroj obživy tvořilo ovčí maso a mléko. Ovčí kůže se používaly na výrobu oděvů a obuvi, z ovčího tuku se dělalo mýdlo. Stáda ovcí měli na starosti čupani, ti spadali do nejnižší vrstvy kazašské společnosti. Avšak nejčastěji chovaným zvířetem byl kuň. Sociální status každého kočovníka se odvíjel od kvality a početnosti koňského stáda. Koně byli využíváni jako tažná síla pro přepravu stanů, při válečných taženích sloužili jako jízdní prostředek a dále byli zdrojem masa, kůže a tuku. Z kůže se vyráběly oděvy. V zimě se skot porážel kvůli tvorbě zásob. Dalším ceněným zvířetem v životě Kazachů byl velbloud. Tato zvířata vynikala svou houževnatostí a vytrvalostí. Velbloudi byli využíváni k transportu, jejich mléko mnohdy v létě tvořilo jednu ze základních potravin. Hovězí dobytek se začíná rozmáhat až v 19. století, je to hlavně kvůli tomu, že si na rozdíl od ostatních druhů dobytka, neumí opatřit potravu zpod sněhu. Užitek ze skotu byl horší taktéž v oblasti doživnosti. Skladba stáda se odvíjela jednak od přírodních podmínek a jednak od ekonomické situace hospodáře.²⁵

S kočovným způsobem života souvisí také typ obydlí pastevců. Byla jím jurta. Jednalo se o přenosný stan kočovníků, složený z dřevěné konstrukce a plstěného pláště. Jurta měla kruhový tvar s kopulovitou střechou s otvorem pro odvod kouře. Tento typ obydlí se používal v jižní Sibiři, a dále ve střední a centrální Asii.²⁶

Jurta měla hned několik užitečných vlastností, lze jmenovat například dobrou termoizolaci, nízkou hmotnost či možnost opakovaného postavení a strhnutí. Jurta představovala jeden z hlavních tradičních symbolů rodiny. Stavba jurty trvala zpravidla zhruba dvě hodiny.²⁷

Prostor v jurtě byl rozdělen a každý předmět tak měl své místo. Hned naproti vchodu byl kufr či skříňka, na které byly srovnané všechny deky, přehozy, polštáře a koberce.

---

²⁴ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

²⁵ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

²⁶ CHROBÁKOVÁ, E. KŘEHLA, L. LAVIČKOVÁ, M. a kol. *Malá ilustrovaná encyklopedie*. 1. Vyd., Praha: Encyklopedický dům, s.r.o. 1999, 1213 s., ISBN 80-86044-12-2

²⁷ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

Místo stolu býval na zemi rozprostřený ubrus. Centrum jurty představovalo ohniště. Pravá část jurty byla vyhrazena ženám. V této části se tak nacházely předměty určené k vaření a ke zpracování surovin. V ženské části jurty se taktéž nacházely hygienické potřeby. Levá část jurty patřila mužům. Zde měli muži veškeré věci potřebné pro chov dobytka, různé jezdecké potřeby a lovecké zbraně. Muži prováděli očistu těla nejčastěji mimo jurtu u potoka, ženy s dětmi v jurtě. Záchod součástí jurty nebyl, veškerá potřeba se tak vykonávala mimo obydlí. Postele v jurtě taktéž nebyly, deky a polštáře se rozložily vždy na noc a přes den zůstávaly složeny na určeném místě.²⁸

3.1.7 Dělbá práce

Ženy vykonávaly zpravidla všechny domácí práce, staraly se o děti a celkový chod domácnosti. Dále se ženy zabývaly dojením a zpracováním veškerých surovin získaných ze zvířat, tj. především zpracováním mléka, masa a kůže. Muži pečovali o dobytek a zajišťovali pro něj dostatek krmiva. Také dohlíželi, aby měla jejich rodina dostatek potravy a veškerý potřebný materiál ať už na tvorbu oděvů nebo na opravu bydlení. Muži spravovali rodinný majetek, který se snažili obohatit různými nájezdy do sousedních hospodářství. Pokud byl však někdo při nájezdu chycen, musel lup nahradit. Později se změnou struktury a organizace společnosti, se muži začali věnovat výdělečným činnostem. K těmto činnostem patřil obchod s masem, mléčnými výrobky, kožešinami i vlnou. Prodávala se taktéž zvířata.²⁹

3.1.8 Pastevecký roční cyklus

Odchod na jarní pastviny představoval pro Kazachy velkou událost. Ženy a dívky se pro tuto příležitost slavnostně oblékaly. Vpředu před hlavním stádem jeli vždy průzkumníci, kteří dohlíželi na stav trasy, pastvišť i vodojemů. Zpravidla koncem března dorazila karavana na jarní pastviště. Zde byla píce pro zvířata poměrně vydatná a zde se

---

²⁸ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

²⁹ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

také rodila mláďata. Narození dobytka představovalo pro vlastníka radostnou událost. Na jarních pastvištích se provádělo jarní stříhání zvířat.³⁰

Koncem května probíhal přesun na letní pastviny. Letní období bylo stěžejní, dobytek bylo před zimou nutné dostatečně nakrmit, aby přežil zimu. Taktéž se v tomto období připravovaly zásoby mléčných produktů. Ženy se v letním období zabývaly předením, tkaním, výrobou oděvů či zpracováním kůže.³¹

Přesouvání na podzimní pastviště probíhalo též pozvolna. V prvních dnech se urazily kratší vzdálenosti, které se postupně prodlužovaly. Na podzimních stanovištích se taktéž prováděly různé hospodářské práce. Na podzim se provádělo druhé stříhání vlny zvířat a vrcholily přípravy na zimu. Shromažďovaly se zásoby jídla a dohlíželo se na dostatečnou zásobu oděvů pro zimní období.³²

V průběhu měsíce listopadu se navracelo na zimní stanoviště. Většina dobytka si uměla potravu obstarat i na zasněžených pastvinách, proto většinou nebylo nutné připravovat pro zvířata píci na zimní období. Pokud panovalo nepříznivé počasí, byla zvířata zahnána do listnatých nebo rákosových oblastí. Ovce byly na zimní pastvu náročnější, byly schopné spásat pouze pastviny, kde dosahovala vrstva sněhu maximálně dvanáct centimetrů. Koně byli v tomto ohledu daleko méně náročnější. Ti byli schopni vyhrabat si potravu i z hloubky až čtyřiceti centimetrů. Pokaždé se na pastvinu vypustili nejdříve koně, aby pro ostatní zvířata odhrabali sněh a spásli pouze vrchní vrstvu trávy, dále pak hovězí dobytek, velbloudi a nakonec ovce.³³

3.1.9 Ruské poddanství

Proces připojení kazašského území k Rusku byl dlouhodobý a probíhal v několika etapách. První etapa probíhala ve 30. a 40. létech 18. století. Toto období je charakteristické vytvořením právní suverenity nad kazašským obyvatelstvem. Druhá etapa se uskutečnila v období od 50. let 18. století až do počátku 19. století. Toto období bývá

---

³⁰ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

³¹ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

³² KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

³³ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

charakterizováno jako období confirmace chánského titulu. Tato confirmace měla navozovat dojem kazašské nezávislosti, ve skutečnosti však znamenala zásah ruské administrativy do kazašského mocenského aparátu. Poslední etapou bylo období od 20. do 50. let 19. století. V této době již došlo k úplnému zrušení titulu chána a k přímému včlenění kazašského území do administrativně-politického systému Ruska.³⁴

Nadvláda Ruska nad Kazachstánem byla zřejmá a postupně se projevovala ve všech oblastech. Na území Kazachstánu začal platit ruský právní systém. Pro účely soudů byly zřízeny tzv. vojenské soudní komise. Tradiční soud bejů platil pouze v rámci aulu. Všechna půda se stala majetkem státu a pastviny byly Kazachům propůjčeny k užívání. Tímto krokem se ruský stát zmocnil také zdrojů nerostných surovin. Taktéž byla zavedena daňová politika na celém území. Okolo druhé poloviny 19. století začalo docházet k proměně tradičního pasteveckého hospodaření. Zimní stanoviště se postupně transformovalo v opěrný bod každodenního života. Kazaši se začali zajímat o zemědělství a více se tak přibližovat k usedlému způsobu života.³⁵

Docházelo k velkým změnám. Měnila se struktura stád, původní trasy kočování se musely upravit novým trendům, hůře dostupné pastviny se postupně přestaly využívat. Stáda začala přes zimu zůstávat u salaší, kde se v průběhu dne v okolí pásala. Bylo třeba zajistit větší objem krmiva pro zvířata, proto se rozšiřovaly osevní plochy na úkor pastvin.³⁶

Až do poloviny 19. století nebyla vzdělanost pro Kazachy příliš zajímavá. Dostávalo se jí pouze aristokratickým vrstvám. Nejčastější formou vzdělanosti mezi Kazachy byla výuka v aulních maktabech. Ruská administrativa tuto formu výuky příliš neschvalovala a snažila se tak její existenci co nejvíce ztížit. Učitelé v maktabech museli umět rusky a platili zvláštní daň. Z tohoto důvodu působilo mnoho učitelů bez souhlasu ruské administrativy, tedy nelegálně. Výuka v maktabech byla velmi volná, trvala v rozmezí 5-8 let. Ve větších osadách či městech existovaly i vyšší islámské školy, tzv. madrasy. V těchto

---

³⁴ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

³⁵ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

³⁶ KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1. Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

školách se učili islámští duchovní. Ani v těchto školách nepanovala žádná pevná struktura, délka studia mohla trvat i 20 až 30 let.³⁷

3.2 Manželství a rodina v životě Kazachů

Uzavření manželství představovalo v tradiční společnosti v podstatě nutnost. Ženatí občané se těšili vyššímu společenskému postavení než jejich svobodní vrstevníci. Uzavření manželství představovalo pro manžele plné nabití veškerých práv a povinností. Neprovdaní členové komunity představovali výjimky a byli společností odsuzováni. Sňatkem se manžel i nevěsta stávali plnohodnotnými členy společnosti. Pro muže to znamenalo získání většího uznání a vyššího sociálního statusu. Pro ženu zas převzetí odpovědnosti za vedení nové domácnosti. Po narození dítěte se žena stávala ještě více společensky významnější, a to zejména pokud porodila syna, jež se posléze stal přímým pokračovatelem rodu. Plnohodnotné manželství muselo být schváleno nejen ze strany ženicha, nýbrž i ze strany nevěsty. Uzavření sňatku proběhlo vždy až po oboustranné dohodě rodičů, příp. dalších příbuzných obou novomanželů. Ženichovi rodiče měli za povinnost postavit pro novomanžele obydlí, rodiče nevěsty zas museli toto obydlí pro novomanžele zařídit jak nábytkem, tak i různým náčiním. Krom nákladů na svatbu hradila rodina ženicha také tzv. platbu za nevěstu, jež představovala tradiční součást svatebního rituálu.³⁸

Kompenzaci za nevěstu hradila rodina ženicha rodině budoucí nevěsty. Jednalo se o nahrazení ztráty rodině nevěsty, která tímto přišla o reprodukční potenciál jedné ze svých dívek. Tato kompenzace bývala vyplácena většinou formou dobytka. Rodina dívky tak získala dobytek, který mohl být následně použit pro získání manželek dívčíným bratrům.³⁹

Důležitou roli při výběru budoucího partnera či partnerky hráli dříve rodiče. Uzavřením manželství totiž došlo ke spojení dotyčných rodů. Rodiče nevěsty se snažili provdat dceru tak, aby měli zajištěnou alespoň určitou ekonomickou kompenzaci. Taktéž

---

³⁷ PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1. Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07

³⁸ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

³⁹ SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. 1. Vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3

se hledělo, aby se měla dcera v budoucím rodině dobře, neboť sňatkem dotyčná dívka vždy zcela zpřetrhala vazby s původní rodinou.⁴⁰

Pokud byla některá dívka z hlediska veřejnosti dlouho svobodná, dostávalo se jí opovržení. Krom líbezného vzhledu se hledělo také na osobní vlastnosti budoucí nevěsty. Mezi sympatické vlastnosti patřila pečlivost, ohleduplnost, starostlivost o hospodářství, pracovitost, pokora k rodičům, přívětivost a také samostatnost. Důležitým aspektem pro uzavření manželství byla neposkvrněnost budoucí nevěsty. Pokud se zjistilo, že dotyčná dívka není pannou, znamenalo to velikou ostudu pro dívčinu rodinu. Stejně byl brán jakýkoliv jiný důvod návratu provdané dcery k rodičům, například neplodnost ženy, nesoulad s manželem apod. K rozvodům v tradiční společnosti příliš nedocházelo. Požadavky na ženicha nehrály takovou roli jako u nevěsty. Mezi základní ceněné charakteristiky patřila obratnost, udatnost a ráznost. Muž se měl osvědčit jako dobrý nájezdník a lovec. Důležité také bylo, aby měl nějaký základní majetek.⁴¹

3.2.1 Námluvy

V průběhu námluv se rodiče ženicha a nevěsty domlouvali na podmínkách, které bylo nutné splnit, aby se svatba uskutečnila. První impuls přicházel vždy z ženichovy strany. Byli vysíláni zvláštní poslové, kteří měli za úkol zjistit, jaká je potencionální nevěsta. Zejména jaké má povahové vlastnosti a jak se zapojuje do chodu domácnosti. Jakmile si poslové udělali obrázek o dívčině rodině, vraceli se zpět a podali rodičům ženicha podrobný popis dívky a její rodiny. Pokud se dívka rodičům ženicha zamlouvala, poslali k ní tzv. svaty. Ti rodičům nevěsty sdělili, že se o ruku jejich dcery uchází jejich známý. Rodičům nevěsty bylo vysvětleno, o jakého muže se jedná, jakým majetkem disponuje a z jakého je rodu. Poté měli rodiče dívky pár dní na rozmyšlenou.⁴²

---

⁴⁰ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

⁴¹ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

⁴² KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*.

V případě souhlasu se sňatkem přicházela na řadu oficiální návštěva pod vedením otce mladého muže, případně byl pro tuto roli vybrán někdo z blízkých příbuzných. Tato návštěva byla doprovázena vyjednáváním o výši výkupného za nevěstu, neboli kalymu. Dále se řešila výše věna, celková výše nákladů na svatbu a termín svatby jako takové. Společná domluva byla následně stvrzena zabitím berana a přečtením modlitby. Dalším krokem byla hostina, při které se konzumovaly rituální pokrmy ze skopového masa a vnitřností. Konzumací rituálních jídel vyjadřovaly obě strany souhlas se všemi stanovenými podmínkami a zavazovaly se tak k jejich realizaci. V případě jakékoliv spornosti sloužil tento rituál jako důkazní prostředek. Porušení dohody sebou neslo následky v podobě finančních sankcí a v nutnosti vrátit veškeré přijaté dary.⁴³

Krom velké hostiny se v této fázi domlouvání svatby konaly další činnosti, jež byly spjaty s tradiční zábavou. Jednalo se například o koňské závody, soutěž ve zpěvu, hru na různé hudební nástroje, tance apod. Návštěva aulu nevěsty byla často doprovázena kladením různých překážek pro svaty, jež měly na svědomí ženy z příbuzenstva nevěsty. Účastníci ženichovy družiny museli vyprávět legendy a příběhy, zpívat písně či hrát na hudební nástroje. Pokud to odmítli, museli se vyplatit. Tento zvyk napomáhal též jako seznamování pro mladé. Před odjezdem dostával každý člen ženichovy družiny dar. Vzájemná výměna darů mezi stranami měla značit začátek dlouholetého příbuzenského vztahu.⁴⁴

3.2.2 Kalym

Kalym lze definovat jako platbu za nevěstu, jež hradila rodina ženicha. Jeho výše se odvíjela od velikosti majetku a od původu obou stran. Kalym byl tvořen ze čtyř hlavních částí. Nejcennější část tvořily nejdražší kusy dobytka, mezi něž patřili koně a velbloudi. Další část tvořilo stádo ovcí. Třetí částí byla úplata za první návštěvu nevěsty a poslední část byla tvořena především dobyt看em potřebným pro svatební hostinu. Celý obsah kalymu náležel otci nevěsty, jež s ním mohl dle libosti dále nakládat. Pokud byl sňatek domluven

---

Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

⁴³ KISLJAKOV, N. A., *Očerki po istorii sem'ji i braka u narodov Srednej Azii i Kazachstány*. Leningrad: Nauka, 1969, 238 s.

⁴⁴ KISLJAKOV, N. A., *Očerki po istorii sem'ji i braka u narodov Srednej Azii i Kazachstány*. Leningrad: Nauka, 1969, 238 s.

již v dětském věku ženicha a nevěsty, připadala v úvahu i varianta splácení kalymu v řádu několika let.⁴⁵

3.2.3 Věno

Opačný převod statků, kdy rodina nevěsty předává část svého majetku ve prospěch novomanželů, se nazývá věno. Věno nebylo u Kazachů podmíněno žádnou vzájemnou dohodou ani dané obyčejem. Velikost věna záležela vždy na vůli otce. Otcové z chudých a středních vrstev dávali zpravidla věno v menším rozsahu než byl kalym, zatímco otcové z vyšších vrstev dávali dcerám věna velká v obdobné hodnotě jako obdržený kalym. Věno se skládalo jednak z věcí denní potřeby jako např. z oblečení, koberců, nádobí a jednak z dobytka, jako např. z velbloudů, koní či menšího skotu. Součástí věna byla také svatební pokrývka hlavy, zvaná saukele.⁴⁶

3.2.4 Svatba

Svatební obřad měl tři základní části. V první fázi přijížděl ženich s družinou do příbytku nevěstiny rodiny. Zde probíhal jeden z tradičních večerních obyčejů, jež lze označit jako útěk nevěsty. Průběh tohoto zvyku byl následující, nejprve vdané ženy z nevěstiny strany odvedly budoucí nevěstu do otcovy jurty. Mezitím několik mladých žen přivedlo ženicha. Tento obyčej spočíval především v kladení různých překážek do cesty ženicha. Předměty kladené do cesty ženicha byly považovány za posvátné. Nebylo je tedy možné překročit ani obejít. Jediným způsobem, jak mohl ženich překážky překonat, bylo vyplatit se. Ženy následně za úplatu postupně překážky odstranily. Uvnitř jurty již ženicha očekávala nevěstina matka, která pak společně s ženichem lila do ohně rozpálený tuk. Po ukončení tohoto symbolického rituálu obdržel ženich od nevěstiny matky číši s mléčným nápojem. Následně matka nevěsty popřála mladému páru štěstí a odebrala se za plentu ke své posteli. Toto setkání ženicha a nevěsty mělo představovat imitaci první svatební noci.⁴⁷

---

⁴⁵ KISLJAKOV, N. A., *Očerki po istorii sem'ji i braka u narodov Srednej Azii i Kazachstány*. Leningrad: Nauka, 1969, 238 s.

⁴⁶ KISLJAKOV, N. A. *Očerki po istorii sem'ji i braka u narodov Srednej Azii i Kazachstány*. Leningrad: Nauka, 1969, 238 s.

⁴⁷ ARGYNBAJEV, CH. *Svad'ba i svadebnyje obrjady u kazachov v prošlom i nastojaščem*. Sovetskaja etnografija, 1974, n. 6.

Druhou částí svatebního obřadu byla druhá návštěva nevěstina aulu. Tato návštěva byla doprovázena soutěžemi ve zpěvu, tanci a také se vedl předstíraný boj o nevěstu mezi příslušníky nevěstina aulu a příslušníky ženichovy družiny. Od ženicha se žádalo výkupné ve formě věcných či peněžitých darů.⁴⁸

Svatba vrcholila třetí návštěvou ženicha a jeho příbuzných, tentokrát však tato návštěva končila odvezením nevěsty. Nejprve se konala slavnost rozloučení v nevěstině domě, poté následoval převoz nevěsty do domu muže a nakonec se konal ceremoniál v domě muže. Před příjezdem ženicha probíhala stavba svatební jurty. Nedílnou součástí svatební jurty bylo svatební lože. Na tomto loži měla proběhnout první skutečná svatební noc. Po svatební noci probíhaly v rámci slavnosti loučení nevěsty v aulu různé soutěže ve zpěvu, v jízdě na koni apod. Vykoupení nevěsty probíhalo formou dárků, kdy ženichova rodina obdarovávala rodinu nevěsty. Pro převoz do manželova doma již musela být nevěsta ustrojena jako vdaná žena. Obřad převlékání nevěsty probíhal v otcově domě a zúčastnily se ho vždy pouze ženy. Důležitou součástí obřadu bylo oblékání svatební pokrývky hlavy (saukele). Odchod nevěsty z jejího bydliště byl doprovázen zpěvy teskných písní. Po odjezdu z domova totiž nesměla nevěsta navštívit své rodiště po dobu jednoho roku. Nevěsta odjížděla do ženichova domu na koni, který byl pro tuto příležitost slavnostně ustrojen. Při příjezdu do aulu ženicha začaly ženy se stavbou svatební jurty a rozebíráním věna. Po slavnostním příjezdu byla nevěsta přivedena do jurty ženichova otce a představena příbuzným. Společně s matkou ženicha vlévala nevěsta lžíci rozpáleného tuku do ohniště, jednalo se o rituál související s kultem uctívání předků. Po tomto rituálu přicházelo na řadu odhalení tváře nevěsty, jež byla ostatním doposud skrytá. Tento úkon byl doprovázen zpěvem poučné písně. Jedním z dalších obyčejů bylo tzv. obsypávání novomanželů. Obsypávalo se sušeným ovocem, smaženými kousky těsta, sušeným sýrem, sušeným tvarohem, ale i mincemi. Tato tradice byla doprovázena přáním všeho nejlepšího novomanželskému páru. Žena se po svatbě stávala součástí rodiny manžela. S původní rodinou se pak setkávala zřídka.⁴⁹

---

⁴⁸ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

⁴⁹ KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*.

U Kazachů totiž platilo pravidlo patrilokality, což je takové rezidenční uspořádání, kdy nevěsta odchází od své původní rodiny do domácnosti manžela. U patrilokality jsou to muži, kdo zůstávají ve svých původních domácnostech s ostatními příbuznými. Patrilokální domácnost se tak skládá z mužů, jejich manželek a sester. Sestry mužů však po svatbě tuto natální domácnost opouštějí a putují do domovů svých manželů. Muži tak v těchto domácnostech tvoří stálý element, zatímco ženy fluktuují.⁵⁰

3.2.5 Svatební hostina

Se svatební hostinou byla spojena různá tradiční jídla. Jedním z těchto jídel byl tzv. pokrm pěti prstů. Skládal se z několika druhů vařených mas, např. z masa koňského, velbloudího, skopového, hovězího, někdy i rybího. Maso bylo servírováno na place. Polévka podávaná při hostině byla tvořena z velké části z masového vývaru. Dalším jídlem podávaným při hostině byly smažené kousky masa. Předkrm tvořily klobásky balené v koňském střívku. Jako pití sloužily při svatební hostině různé mléčné nápoje a dále černý čaj podávaný s mlékem.⁵¹

3.2.6 Svatební oblečení

Nejprve něco o svatebním oblečení nevěsty. Nejdůležitější částí oděvu nevěsty byla pokrývka hlavy, nazývaná saukele. Saukele bývalo kuželovitého tvaru, vyrobené většinou z drahých látek a zdobené rozličnými ornamenty. Často se jednalo o jednu z nejdražších položek kalymu. Na čepci mohly být připevněny různé přívěsky z korálek, perel, mincí apod. Výrobou saukele se zabývali ti nejšikovnější mistři a celková tvorba mohla trvat třeba i rok. Jednalo se o tak cenný kus svatebního oděvu, že se dědil z matky na dceru. Symbolika zdobení měla funkci ochrannou a magickou, měla nositelku chránit před zlými silami. Další část nevěstina svatebního oděvu tvořil závoj. Ten se připevňoval na vrchol saukele a zakrýval hlavu a tělo nevěsty, záleželo na jeho délce. Svatební šaty nevěsty byly

---

Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5

⁵⁰ SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. 1. Vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3

⁵¹ ARGYNBAJEV, CH. *Svad'ba i svadebnyje obrjady u kazachov v prošlom i nastojaščem*. Sovetskaja etnografija, 1974, n. 6.

zpravidla z tenkých látek, např. z hedvábí. Rukávy, oblast hrudi a límec šatů byly zpravidla krásné vyšíváné. Šaty bývaly zpravidla ve světlých odstínech. Jakmile se žena řadila mezi vdané ženy, stával se součástí jejího oděvu kimešek. Jednalo se o pokrývku hlavy, zakrývající ramena a hrud'. Kimešek byl zpravidla zdoben vyšíváním. Nedílnou součást svatebního oděvu nevěsty tvořily šperky, a to zejména ze stříbra. Mezi oblíbené šperky patřily náušnice, náramky, prsteny, různé ozdoby do vlasů, ale i spony na opascích či přímo na šatech nevěsty. Šperky měly nevěstu nejen zdobit, ale i chránit, byl jim přisuzován různý magický význam, záleželo vždy na materiálu, ze kterého byly vyrobeny. Svatební obuv byla s podpatky a zdobená buď stříbrem či zdobným vyšítím, tím se lišila od bot všedních.⁵²

Významnou součástí oděvu ženicha byl kabátec, neboli šapan. Tento kabátec měl široké dlouhé rukávy a dosahoval muži zpravidla až ke kolenům. Na hlavě měl ženich buď menší čepici s kožešinou po okrajích nebo vysoký plstěný výšivkami zdobený čepec. Pod kabátkem měl na sobě ženich spodní a svrchní kalhoty společně s košilí. Svrchní kalhoty mohly být zdobeny různými rostlinnými motivy. Obuv ženicha tvořily kožené holínky, které si muž navlékal na plstěné podkolenky. Co se týče šperků u mužů, nosily se především spony u pásků. Na pásku dále bývala různá pouzdra pro drobné předměty, jako např. na nůž. Nejvíce zdobenou věcí ženicha byl postroj jeho koně, na kterém si přijížděl pro svou nevěstu.⁵³

3.2.7 Šperky

Šperky zobrazují kontinuitu života Kazachů prostřednictvím jejich originality, jsou odrazem etnických procesů, kulturně historických událostí, ale i sociálních a ekonomických životních podmínek. Představují národní bohatství, reflektují historické aspekty tradiční kultury. Hlavními materiály, ze kterých byly šperky vyráběny, byly zlato a stříbro. Jelikož měly tyto materiály oproti jiným kovům poměrně nízkou teplotu tání, bylo možné u nich použít různé techniky zpracování, např. kování, lisování, tažení drátu, pájení či lití. Klenotníci uměli velice obratně zdůraznit krásu kovu. Krása výsledků jejich práce

---

⁵² ZACHAROVA, I.V. CHODŽAJEVA, R.D. *Golovnyje ubory kazachov*. Tradicionnaja odežda narodov Srednej Azii i Kazachastana. Moskva, 1989.

⁵³ ZACHAROVA, I.V. CHODŽAJEVA, R.D. *Golovnyje ubory kazachov*. Tradicionnaja odežda narodov Srednej Azii i Kazachastana. Moskva, 1989.

nespočívala v hodnotě materiálu, ve složitosti forem nebo rozmanitosti technik, spočívala v ornamentálním zdobení. Tvar šperku, proporce, uspořádání drahých kamenů, to vše dodávalo šperku magický smysl. Součástí šperků byly často polodrahokamy. Mezi oblíbené polodrahokamy patřil především karneol. Kazaši věřili, že karneol přináší bohatství, štěstí, zdraví a chrání před zlými silami. V ornamentální tvorbě převládaly jednoduché a prosté rostlinné motivy nebo geometrické tvary. Převážná většina šperků byla spojena s různými typy oděvů, jež se vázaly k jednotlivým životním etapám. Tradiční šperky tvoří společně s dalšími prvky národního kroje jednotný soubor a mají své umělecké kouzlo.⁵⁴

Magický význam šperků byl pro Kazachy velmi důležitý. Z toho důvodu se nad kolébky malých dětí zavěšovaly různé ozdoby, jež je měly ochraňovat před zlými vlivy. Kazaši považovali za důležité chránit své děti prostřednictvím amuletů, jelikož dětská úmrtnost byla v podmínkách tradiční společnosti vysoká a to nejen kvůli častým epidemiím nemocí. Jakmile věk dítěte překročil hranici čtyřiceti dní, podstupovalo dané dítě svůj první důležitý rituál. Tento rituál probíhal prostřednictvím koupele dítěte, při které byly do vody vhazovány mince a stříbrné kroužky s přáním všeho dobrého. Následně umístil šaman na krk dítěte náhrdelník, který ho měl ochraňovat a zaručit mu přízeň bohů.⁵⁵

Dívky nosily od poměrně útlého věku, tj. od dvou či tří let, různé náhrdelníky a náušnice. Zpravidla se jednalo o poměrně jednoduché šperky bez přílišného zdobení, které však byly postupem času měněny za masivnější šperky s drahými kameny nebo jiným zdobením. Tyto šperky již neměly pouze ochranný charakter, nýbrž sloužily také jako ozdoba. Když dívky dosáhly věku deseti až dvanácti let, dostávaly od své rodiny celou sadu šperků. Většina šperků z této sady byla následně použita do dívčina svatebního roucha. Komplexní sbírka šperků každé ženy byla elegantní a jednotlivé kousky nosila žena v závislosti na životní etapě, ve které se aktuálně nacházela.⁵⁶

Popularita dámských šperků není daná pouze láskou žen ke šperkům, ale i jejich spojitostí s národní tradicí a jednotlivými ceremoniemi. To se projevovalo v různých

---

⁵⁴ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁵⁵ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁵⁶ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

materiálech, formách, tvarech a ornamentech šperků. Prvotní funkce šperků však vždy byla ochranná. Zásadně lze dámské šperky dělit do tří skupin. První skupina zahrnovala šperky na krk, hlavu a dekolt, tedy kupříkladu náhrdelníky či náušnice. Do druhé skupiny patřily spony a opasky. Poslední skupinu tvořily šperky na ruce, tzn. náramky nebo prsteny. Charakter a množství šperků se vždy odvíjelo od věku ženy či dívky. S přibývajícím věkem se šperky ženy stávaly více a více elegantnější. Podle šperků bylo možné rozeznat majetkové poměry, věk i teritoriální příslušnost ženy. Dívky, pocházející z bohatého rodu, mohly mít sbírku šperků vážící až tři kilogramy. Po svatbě nosily ženy zpravidla šperky jednodušší a méně zdobené.⁵⁷

Svatební šaty nevěsty se od běžných šatů lišily svou velkolepostí a nádherou. Nejvýraznější součástí svatebních šatů nevěsty tvořilo saukele, jež měla nevěsta na hlavě. Jednalo se dokonce o natolik vzácnou a bohatě zdobenou součást svatebního oděvu, že se dědilo z matky na dceru, napříč generacemi. Po svatbě musela novopečená manželka nosit saukele při všech slavnostních příležitostech a to až do doby než porodila svého prvního potomka.⁵⁸

Kazašské ženy prosluly svými výraznými náušnicemi ze stříbra nebo mědi. Čím větší náušnice byly, tím větší bohatství ženina rodu dokazovaly. Náušnice byly často tak masivní, že hrozilo poranění ušního lalůčku. Kazašky mívaly zpravidla dlouhé vlasy, které nosily spletené. Do jejich copů byly často zapleteny právě i šperky, jež měly zdůraznit délku a hustotu jejich vlasů. Zvuk, který pak šperky zapletené ve vlasech vydávaly, byl brán jako ochranný prvek ženy. Buď mohl být šperk umístěn přímo do copu ženy a tvořit tak jeho součást nebo byl až na konci copu, uzavíral ho a splýval dolů. Dekorace, jež měly zdobit hrud' ženy, byly vyrobeny z různých látek. Konkrétně se jednalo o šátek či šál, který měla žena omotaný okolo svého krku a splýval ji až na hrudník.⁵⁹

Jak již bylo zmíněno, šperky neměly pouze dekorativní charakter, nýbrž i ochranný. Šperk tak byl vyroben z nějakého kovu a jeho součástí byl nějaký amulet, jenž měl

---

⁵⁷ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁵⁸ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁵⁹ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

nositelku ochraňovat před zlými silami. Amulet býval zpravidla dutý. Jednalo se například o mušli, pero dravého ptáka či vlákno ovčí nebo velbloudí vlny.⁶⁰

Jak již bylo zmíněno výše, druhou skupinu šperků tvořili pásky a spony. Spony měly za úkol spojovat k sobě obě strany horní části ženského oděvu, tzn. košile, kabátce apod. Spony byly nejčastěji zdobeny technikou černění. Dekorací spony mohl být opět nějaký drahý kámen. Tvar spony mohl být různý – okrouhlý, oválný, obdélníkový aj. Pásky byly vyráběny buď z kovu, kůže nebo látky. Látkové pásky bývaly zdobeny kovovými plátkami. Dekorace těchto kovových plátek vznikala různými způsoby – razítkováním, litím, kování nebo třeba rytím. Knoflíky, stejně jako spony, nemusely sloužit nositelkám pouze jako spojnice pro různé části oděvu, nýbrž mohly být i dekorací oděvu. Zářivé a masivní knoflíky pak měly ještě další funkci, a to chránit před negativními vlivy. V náprsní kapse ženy zpravidla nosily drobné nástroje pro úpravu svého zevnějšku, jako například pinzetu, párátko či pilníček na nehty. Co se týče dalších dekorací horní části těla, lze sem řadit také brože.⁶¹

Poslední důležitou skupinu šperků tvoří šperky na ruce, neboli prsteny a náramky. Významnými prsteny byly prsteny pečetní. V tradiční společnosti nosily kazašské ženy pečetní prsten při vaření, protože jinak by bylo uvařené jídlo považováno za nečisté. Když měla na sobě žena pečetní prsten, poskytovalo ji to určitou formu ochrany. Častým motivem pečetních prstenů byl motiv ptáka. Pták symbolizoval dobrotu, svobodu a štěstí. Dalším typem prstenu byl otau zhuzik, neboli rodinný prsten. Tento typ prstenu byl darován novomanželskému páru jakožto symbol stvoření nové rodiny. Jedním z dalších typů prstenu byl Kudagy zhuzik neboli prsten pro nevlastní matku. Tento typ prstenu se předával z matky dcery (budoucí nevěsty) na matku ženicha. Prsten měl symbolizovat propojení rodin, rodiče nevěsty tento prsten předávali budoucí nevlastní matce nevěsty pro její ochranu a pro milý postoj k nevěště. Elegantní náramky bývaly složeny z jednotlivých pohyblivých kamínků. Ploché náramky měly výhodu v tom, že byly oproti těm masivnějším lehčí. Zdobení náramků probíhalo formou rytí, ražby nebo technikou zářezů.

---

⁶⁰ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁶¹ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

Zdobilo se motivy zvířat, rostlin a geometrických tvarů. Kazaši věřili, že v náramcích se udržuje jejich životní síla.⁶²

Muži nosili pouze samostatné šperky a to zejména aby zdůraznili svou pozici ve společnosti. Tradiční mužské šperky byly velmi různorodé, spojovalo je však několik základních charakteristik, a to masivnost, jednoduchost, zdůrazňující drsný mužský styl. Okraje šperků mohly být zdobeny symboly, jež signalizovaly do jaké třídy majitel šperku patřil. Symbol slzy nosily příslušníci vládnoucí vrstvy, symbol kruhu patřil třídě válečníků. Jednou z hlavních dekorací mužů byl nůž v koženém obale, jež muži nosili zavěšený u pasu. Celý povrch nože, krom okrajů, byl zdoben rytým, tmavým vzorem.⁶³

Další důležitou součástí mužského obleku, stejně jako u jiných stepních národů, byl pásek. Jednalo se o velice důležitou a praktickou část oděvu. Na pásek mohly být zavěšeny různé předměty denní potřeby. Obecně bylo možné dělit pásy do tří základních kategorií, běžné (každodenní), elegantní a válečné. Běžně (každodenní) pásy nebyly zdobené, hledělo se u nich na jejich praktičnost, nikoliv na krásu.⁶⁴

Bojové (válečné) pásy však zdobené bývaly a to zpravidla různými kovovými plátky. U bojových pásků se hledělo na to, aby na nich mohly být zavěšeny takové předměty, jaké válečník potřeboval. Jednalo se tedy o různá kožená poutka na zavěšení zbraní, o vaky a váčky na šípy nebo malé zbraně apod. Délka takového pásku bývala zpravidla okolo metru a půl, šířka pak dva až čtyři centimetry. Tento typ pásku patří mezi nejstarší vůbec, byl využíván lovci a válečníky. Také u pásků platilo, že sloužily jako jakýsi indikátor sociálního statusu svého majitele. Každý válečník nosil svůj vlastní válečný pásek. Množství kovových plíšků na pásku záleželo na sociálním statusu daného jedince. Čím váženější osoba, tím více zdobený pásek měla. Speciální význam byl přisuzován dlouhým plaketám, zavěšeným dolů z pásků. Tyto plakety signalizovaly, že se k pásku vážou duše předků. To mělo válečníkovi v jeho bojích pomoci k vítězství. Takový

---

⁶² MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁶³ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁶⁴ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

pásek nebylo možné darovat a dědil se pak z otce na syna jakožto součást rodinného dědictví.⁶⁵

Elegantní pásky bývaly zpravidla široké. Mohlo se jednat o kožený pásek, pásek se sametovým základem nebo pásek se stříbrnými kovovými pláty. Do kovových plátů na pásku mohly být vsazeny i barevné kameny nebo kousky skla. Pro kazašské pásky byl typický kontrast mezi tmavým podložím pásku a stříbrnými kovovými pláty, jež pásek zdobily. Kovové prvky pásku bývaly ve tvaru slunce, měsíce nebo třeba geometrických tvarů.⁶⁶

3.2.8 Ukončení manželství

Většina kultur počítá s tím, že manželství bude mít dlouhodobý charakter. Manželství by tak v ideálním případě mělo končit až smrtí jednoho z partnerů. To se však nedá říci o kulturách, kde je uplatňováno pravidlo levirátu, mezi něž Kazaši patří. Levirátní manželství totiž pokračuje i poté, co manžel zemře. Zesnulý manžel je totiž v manželském svazku nahrazen svým starším bratrem. Pokud měla vdova syny, mohla sňatek s bratrem manžela odmítnout a zůstat vdovou. Pokud však měla vdova dcery, druhé manželství musela přijmout a dcery tak přijal nový muž. Tento způsob pokračování manželství měl vdově a jejím dětem zajistit materiální podporu i po smrti manžela.⁶⁷

3.3 Manželství a rodina v Kodexu republiky Kazachstán

Druhý článek první kapitoly Kodexu republiky Kazachstán o manželství a rodině hovoří o základech manželského a rodinného práva Republiky Kazachstán. Manželství i institut rodiny jsou podle tohoto článku chráněny státem. Manželství představuje zcela dobrovolný svazek muže a ženy. V manželství jsou si oba manželé plně rovni. Cizím osobám není dovoleno vměšovat se do rodinných záležitostí. Řešení rodinných problémů probíhá vždy po vzájemné dohodě rodinných příslušníků. Výchova dětí, jejich vzdělávání

---

⁶⁵ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁶⁶ MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9

⁶⁷ SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. 1. Vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3

a péče o jejich rozvoj jsou prioritou číslo jedna. O nezletilé, starší či zdravotně postižené rodinné příslušníky je potřeba pečovat. Každý rodinný příslušník by měl mít možnost uplatnit a využít svá práva. Členové rodiny by se měli snažit zachovávat zdravý životní styl. Platnost manželství mohou stvrdit pouze státní orgány. Sňatek uzavřený v rámci náboženského obřadu nebo ceremonie nemá stejnou váhu a důležitost jako sňatek registrovaný u úřadu. Taktéž tento druh sňatku nemá odpovídající právní důsledky jako právoplatný sňatek. Práva občanů při uzavření manželství nesmí být jakkoliv omezena na základě důvodu týkajícího se sociálního, úředního či majetkového statusu, důvodu týkajícího se původu člověka, jeho rasy, národnosti nebo postoje k náboženství. Práva občanů v rodinných a manželských vztazích mohou být omezena pouze na základě zákona a to jen pokud je to nezbytné pro ochranu ústavního pořádku, ochranu veřejného pořádku či ochranu lidských práv a svobod.⁶⁸

Třetí článek první kapitoly Kodexu republiky Kazachstán o manželství a rodině se zabývá vztahy, jež jsou upraveny manželskou a rodinnou legislativou. Legislativa týkající se manželství a rodinného práva republiky Kazachstán upravuje práva a závazky mezi rodinnými příslušníky. Dále se zabývá majetkovými poměry jednotlivých rodinných příslušníků. Stanovuje podmínky k uzavření manželství, k ukončení manželství a určuje, co vede k tomu, aby bylo manželství prohlášeno za neplatné. Tato legislativa také řeší otázku zařazení sirotek do rodiny, či umístění dětí bez rodičovské péče. Upravuje i postup registrace úkonů občanského stavu, jakož i postup státních orgánů, jež se zabývají registrací úkonů občanského stavu.⁶⁹

Mezi podmínky, které musí být splněny pro uzavření manželství, patří dosažení zletilosti a souhlas muže i ženy, jež chtějí do manželství vstoupit. V případě závažných důvodů lze věkovou hranici pro uzavření manželství snížit až o dva roky. Mezi tyto závažné důvody patří těhotenství nebo narození společného dítěte. Žádost o snížení věkové hranice pro uzavření manželství podávají přímo žadatelé, kteří chtějí sňatek uzavřít nebo jejich rodiče či opatrovníci. Žadatelé musejí uvést důvod, kvůli kterému žádají o snížení věkové hranice. Pro uzavření manželství stačí, aby byl zletilý pouze jeden z novomanželů,

---

⁶⁸ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

⁶⁹ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

avšak pouze pokud s manželstvím nezletilé osoby souhlasí její rodiče či opatrovníci. Tento souhlas musí rodiče nebo opatrovníci stvrdit písemně.⁷⁰

Osoby, mezi nimiž není uzavření manželství dovoleno, jsou osoby stejného pohlaví, osoby, které již v manželství jsou, blízcí příbuzní, osoby, jež mají adoptované dítě a osoby soudně uznané za duševně nemocné. Lékařské zprávy osob, které mají zdravotní potíže genetického, reprodukčního nebo jiného původu, jsou shromažďovány v příslušných zdravotních organizacích. Výsledky jednotlivých lékařských vyšetření jsou součástí lékařského tajemství a jejich sdělení je vázáno souhlasem ošetřené osoby. Pokud však má někdo nemoc ohrožující zdraví jiných osob, je povinen tuto skutečnost sdělit osobě, s níž chce uzavřít manželský svazek.⁷¹

Manželství smí být uzavřeno u vybraných registračních orgánů nebo na určených veřejných místech za osobní přítomnosti obou budoucích manželů. Pokud nastane nějaká výjimečná situace (např. v případě vážné nemoci, omezené hybnosti apod.), kdy jedna z osob nemůže přijít do sídla registračního orgánu, probíhá uzavření sňatku u dotyčné osoby doma nebo např. v lékařském zařízení za přítomnosti obou budoucích manželů a s povinnou koordinací a administrací příslušného zařízení. Uzavření manželství se koná po uplynutí třicetidenní lhůty ode dne podání přihlášky do příslušného registrujícího úřadu. Registrující úřad může tuto lhůtu zkrátit či prodloužit, pokud existují oprávněné důvody. V případě mimořádných okolností (např. těhotenství, porod, bezprostřední ohrožení života aj.) je možné uzavřít sňatek přímo v den podání žádosti. Zápis o uzavření manželství vyhotovuje registrační úřad podle podmínek stanovených Ústavou. Pokud státní registr odmítne žádost o uzavření manželství, mohou se příslušné osoby, které si přejí manželství uzavřít, odvolat k soudu.⁷²

Manželé mají v manželství stejná práva i povinnosti. Každý z manželů má svobodnou volbu povolání i náboženství. Manželé společně rozhodují o veškerých

---

⁷⁰ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

⁷¹ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

⁷² Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

otázkách rodinného života a jsou povinni se vzájemně respektovat a pomáhat si. Dále jsou manželé povinni se vzájemně finančně podporovat.⁷³

Neplatné manželství nastane, pokud je manželství považováno za fiktivní. Nebo pokud je manželství uzavřeno pod nátlakem. Pokud jedna z osob, jež vstoupila do manželství, zamlčela před druhou osobou skutečnost vážné nemoci, která by mohla ostatní členy rodiny vážně ohrozit, tak je dané manželství taktéž prohlášeno za neplatné. Při prohlášení manželství za neplatné, musí soud zajistit změnu v matrice do tří dní od nabytí právní moci. Neplatné manželství je pak prohlášeno za neplatné od samotného počátku.⁷⁴

Mezi osoby, které mohou požadovat uznání manželství za neplatné, patří nezletilý manžel (manželka), jeho (její) právní zástupci, v případech, kdy je manželství uzavřeno s nezletilou osobou. Dále manžel (manželka), jehož (její) práva byla porušena při uzavření manželství, v případech, kdy je manželství uzavřeno bez dobrovolného souhlasu jednoho z manželů, uzavřeno v důsledku nátlaku, podvodu apod. Také manžel (manželka), jež si nebyl(a) vědom(a) překážek, bránících uzavření manželství, nebo opatrovníci manžela (manželky), který (která) byl(a) uznán(a) za nesvéprávného. O neplatnost může zažádat také manžel (manželka) z předchozího manželství, které nebylo zrušeno podle příslušného zákona. Nebo manžel (manželka), příp. jeho (její) státní zástupci, kteří nevěděli o fiktivně uzavřeném manželství. Nezletilé a nesvéprávné osoby jsou v těchto případech zastupovány státními orgány pro opatrovnictví či poručnictví. Pokud v průběhu řízení o uznání manželství za neplatné, nastanou okolnosti, které předtím bránily v uzavření manželství, může soud uznat dané manželství za platné od okamžiku zjištění těchto skutečností. Soud může zamítnout návrh na zrušení manželství, v případě manželství s nezletilou osobou, pokud to slouží ve prospěch nezletilého manžela (manželky). Pokud nezletilá osoba nesouhlasí se zrušením manželství, nemá soud právo toto manželství zrušit. Soud dále nemůže uznat manželství za fiktivní, pokud již osoby, jež manželství uzavřely, stihly vytvořit rodinu. Vlastnictví, jež bylo nabyto v průběhu neplatného manželství, se řídí

---

⁷³ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

⁷⁴ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z [www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748](https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748)

normami Občanského zákoníku Republiky Kazachstán. Pokud byla mezi manžely sepsána manželská smlouva, není tato smlouva platná ani právně závazná.⁷⁵

Ukončení manželství je zánikem právního vztahu mezi manžely. K ukončení manželství může vést smrt jednoho z manželů, prohlášení jednoho z manželů za mrtvého nebo nezvěstného a nebo jde o formu projevu svobodné vůle manželů. Ukončením manželství nedochází k zániku právního vztahu mezi rodiči a dětmi, jež byly počaty v tomto manželství. O ukončení manželství může požádat buď jeden z manželů nebo oba.⁷⁶

Zrušení manželství prostřednictvím soudního řízení je nutné v těchto případech: pokud jsou v manželství přítomny nezletilé děti, pokud jeden z manželů nesouhlasí s ukončením manželství nebo pokud jsou mezi manžely nevyřešené majetkové nebo jiné poměry. Zrušení manželství prostřednictvím soudního řízení se provádí po uplynutí lhůty jednoho měsíce od podání žádosti manželů o ukončení manželství. V případech, kdy s ukončením manželství jeden z manželů nesouhlasí, je soud oprávněn nejprve podniknout kroky k nápravě manželství a stanovit lhůtu, ve které má k nápravě manželství dojít. Jestliže probíhá ukončení manželství prostřednictvím soudního řízení a mezi manžely nedojde ke vzájemné dohodě, je nutné aby soud rozhodl o následujících otázkách. Je třeba vyřešit, s jakým rodičem budou po ukončení manželství žít nezletilé děti. Dále určit, který z rodičů bude platit výživné a v jaké výši. A nakonec rozdělit majetek mezi manželi.⁷⁷

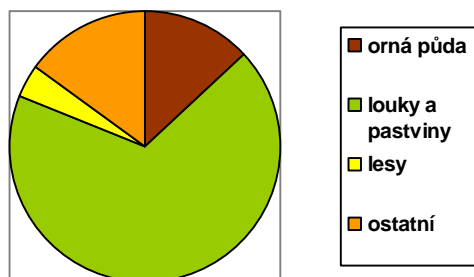
⁷⁵ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748

⁷⁶ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748

⁷⁷ Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748

3.4 Statistické údaje

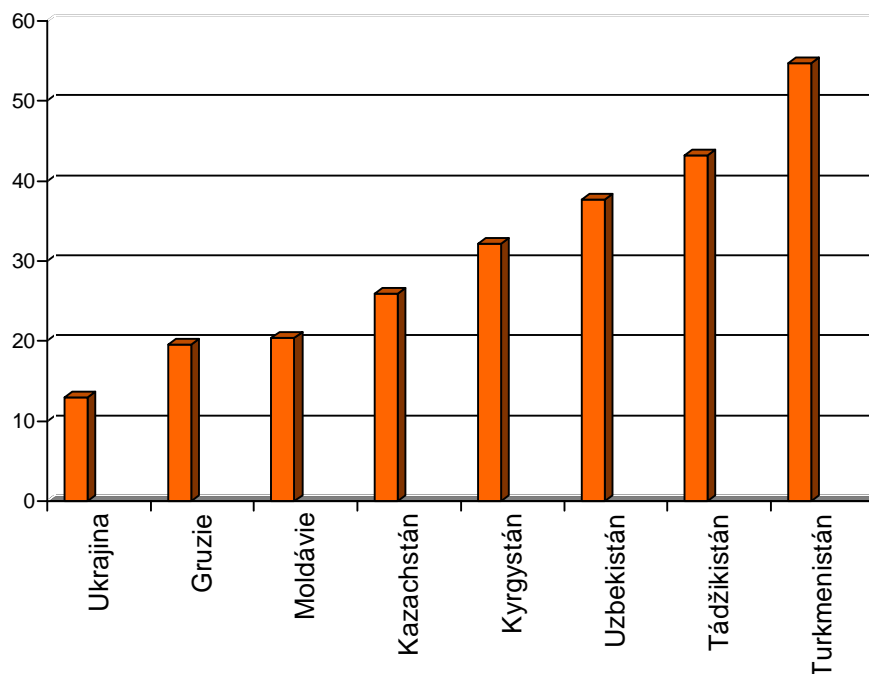
Graf 1: Využití půdy v Kazachstánu ve 20. století

Zdroj: KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*.1.Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

Z grafu je patrné, že ve 20. století byla největší část půdy v Kazachstánu využívána pro pastevectví. Louky a pastviny tvořili celkem 68% z celkového množství půdy. Orná půda tvořila 13%, lesy pouze 4% a ostatní půda pak 15%. Orná půda byla většinou nezavlažována, zavlažovalo se pouze 6% orné půdy.

Graf 2: Kojenecká úmrtnost v roce 1989 v procentech

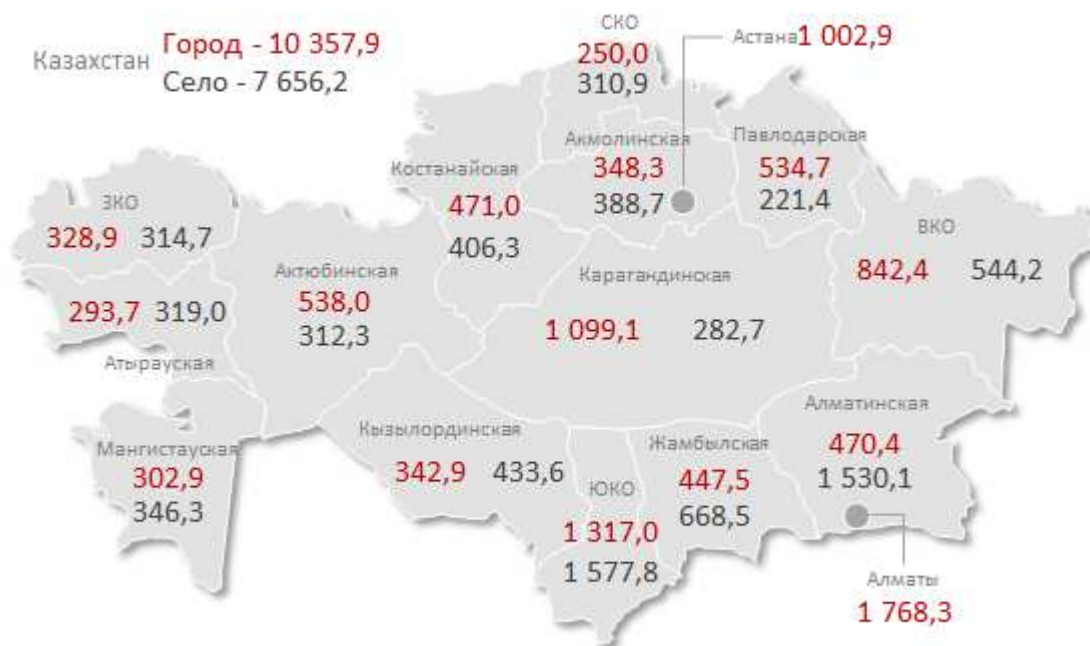
Zdroj: KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*.1.Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9

Kojenecká úmrtnost byla ve 20. století v evropských státech nižší než v zemích střední Asie, jak dokazují i data uvedená v grafu. Vysoká kojenecká úmrtnost byla v Turkmenistánu. Poměrně nízká naopak třeba na Ukrajině.

Obrázek 1: Urbanizační procesy v Kazachstánu

Численность населения Республики Казахстан. I полугодие 2017

[тысяч человек]

Расчеты Ranking.kz на основе данных КС МНЭ РК

Zdroj: ZÁKON.KZ. *Populace republiky Kazachstán* [online]. 2017-08-01 [cit. 2018-02-25]. Dostupný z www: <https://www.zakon.kz/4871019-chislennost-naselenija-respubliki.html>

V městských oblastech došlo k nárůstu obyvatelstva o téměř 88%. Počet obyvatel měst činí 10,36 milionu, což je o 2,3% více než v květnu loňského roku. Počet obyvatel venkova činí 7,66 milionu. Největší podíl venkovského obyvatelstva žije v Almaty a Zhambylu. Největší koncentrace městského obyvatelstva je v průmyslových oblastech Karaganda a Pavlodaru.⁷⁸

⁷⁸ ZÁKON.KZ. *Populace republiky Kazachstán* [online]. 2017-08-01 [cit. 2018-02-25]. Dostupný z www: <https://www.zakon.kz/4871019-chislennost-naselenija-respubliki.html>

Graf 3: Dynamika urbanizace

Zdroj: ZÁKON.KZ. *Populace republiky Kazachstán* [online]. 2017-08-01 [cit. 2018-02-25]. Dostupný z www: <https://www.zakon.kz/4871019-chislennost-naselenija-respubliki.html>

Na grafu lze sledovat dynamiku urbanizace. Mezi lety 2010 a 2016 došlo k nárůstu počtu obyvatel republiky Kazachstán o 1,5%, došlo k nárůstu počtu obyvatel měst o 2% a nárůstu počtu obyvatel venkova o 0,7%. Pokud budeme srovnávat pouze roky 2015 a 2016, zde došlo k nárůstu počtu obyvatel republiky Kazachstán o 1,5%, k nárůstu počtu obyvatel měst o 4,6% a u počtu obyvatel venkova o 2,3%.⁷⁹

⁷⁹ ZÁKON.KZ. *Populace republiky Kazachstán* [online]. 2017-08-01 [cit. 2018-02-25]. Dostupný z www: <https://www.zakon.kz/4871019-chislennost-naselenija-respubliki.html>

4 Praktická část

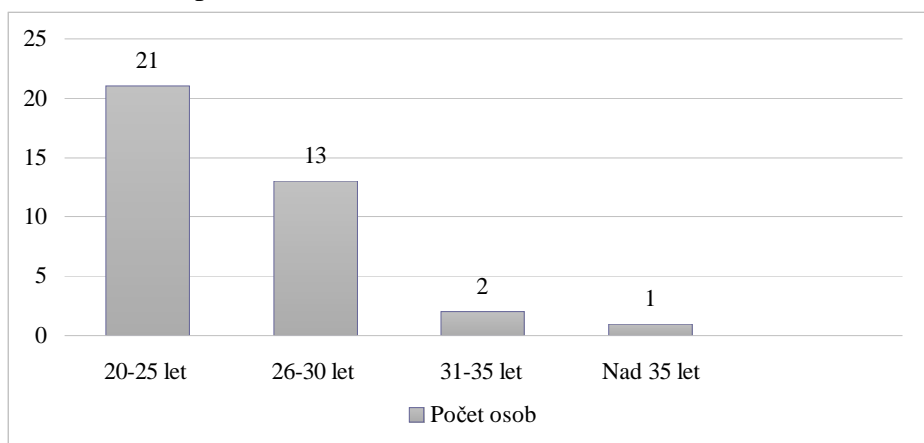
Praktická část práce zobrazuje ve své první části výsledky provedeného dotazníkového šetření. Hlavním cílem dotazníkového šetření je zjištění názorů respondentů na to, jakým způsobem je v současnosti vnímán institut manželství a rodiny v Kazachstánu. Získané informace umožní pochopit, v jaké míře odpovídá současné vnímání tradičního pojetí manželství a rodiny původním společenským hodnotám v pastevecké společnosti. Další část následně tvoří souhrn výsledků rozhovorů s respondenty, žijícími v současné době na území České republiky. Tato část má mimo jiné ukázat, zda je názor příslušníků kazašského etnika nějakým způsobem závislý na tom, v jaké zemi daný jedinec aktuálně pobývá.

4.1 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření se skládá celkem z 45 otázek. Prvních 6 otázek je zaměřeno na obecné sociální a demografické charakteristiky respondentů. Tématu uzavření manželství se týká 22 otázek. Další 6 otázek zkoumá fungování příbuzenských vztahů a následných 6 otázek má za cíl zjistit názor respondentů na použití tradičních prvků v rámci svatebního obřadu v současné době. Posledních 5 otázek slouží k získání informací o tom, nakolik jsou v současnosti přípustná některá tradiční specifika manželství a způsoby jeho ukončení.

Výsledky dotazníkového šetření mohou přispět k pochopení toho, jaký postoj současní respondenti pocházející z Kazachstánu zaujímají k tradičním rolím v manželství a v rodině a jak vnímají institut manželství celkově. Stěžejní přínos výzkumu tak spočívá v tom, že poskytuje možnost určit specifika vnímání zmíněných sociálních institucí ze strany vybraných respondentů.

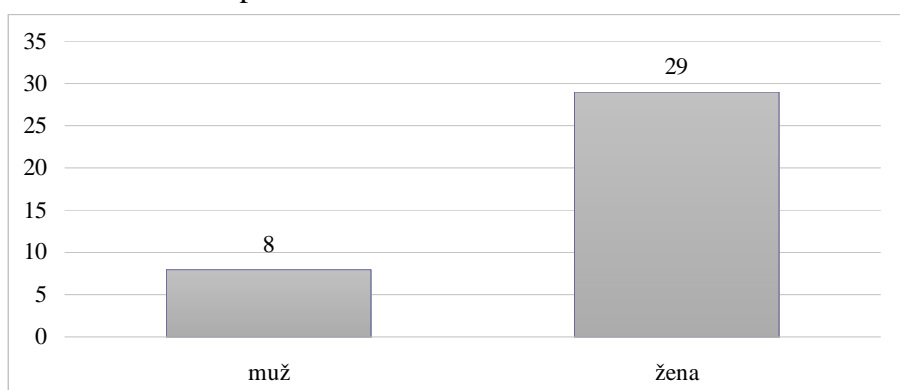
Graf 4: Věk respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 4 zobrazuje informace o tom, jaký je věk osob, jež se zúčastnili dotazníkového šetření. Z grafu je patrné, že nejpočetnější skupinu respondentů (56,8% všech respondentů) tvoří osoby ve věku 20-25 let. Druhou největší skupinou (z hlediska počtu dotázaných osob) jsou lidé ve věku 26-30 let, jež tvoří 35,1% z celkového počtu respondentů. Pouze dvě osoby (neboli 5,4%) spadají do věkové skupiny 31-35 let, zatímco respondenti nad 35 let tvoří pouze 2,7% z celkového počtu respondentů (jedná se o jednu osobu ve věku nad 35 let, která se podílela na dotazníkovém šetření).

Graf 5: Pohlaví respondentů

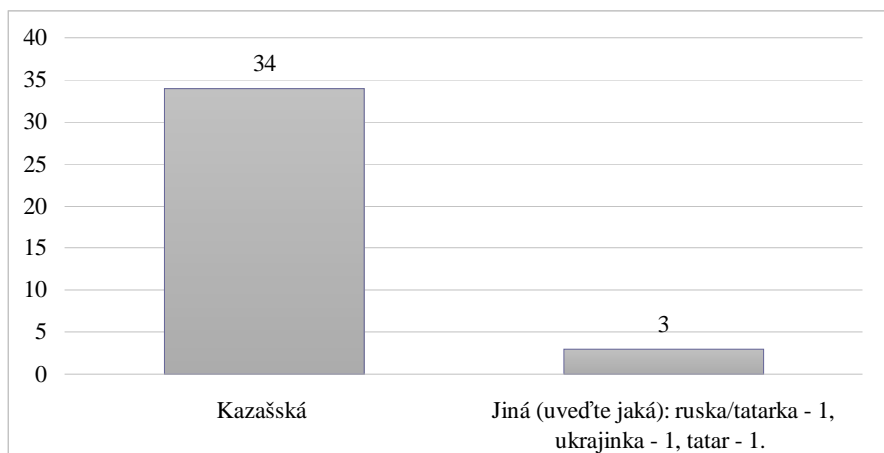

Zdroj: vlastní zpracování

Jak vyplývá z grafu č. 5, na otázky v dotazníkovém šetření odpovídali především ženy. Tvořily absolutní většinu všech respondentů (78,4% celkového počtu účastníků dotazníkového šetření). Muži představují méně než čtvrtinu všech dotázaných osob (jde přibližně o 21,6%). Fakt, že většina respondentů jsou ženy, se může významně promítnout

do výsledků výzkumu, protože ženy disponují odlišným hodnotovým systémem než muži a mohou tak v určitých otázkách volit relativně podobné odpovědi, které se liší od odpovědí mužů.

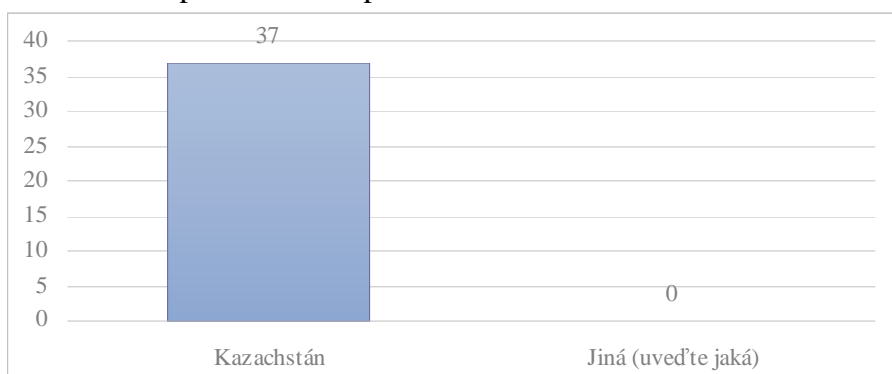
Graf 6: Etnická příslušnost respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6 uvádí, že více než 90% (přesně 91,9%) všech respondentů jsou etničtí Kazaši. Zbytek respondentů (necelých 10%) má buď rusko-tatarskou, ukrajinskou popř. tatarskou národní příslušnost. Z hlediska tématu diplomové práce je pozoruhodné, že proměny vnímání kazašské rodiny a manželství jsou sledovány téměř výlučně u zástupců právě kazašského etnika, tj. jedná se o sledování zmíněných proměn zevnitř daného národa.

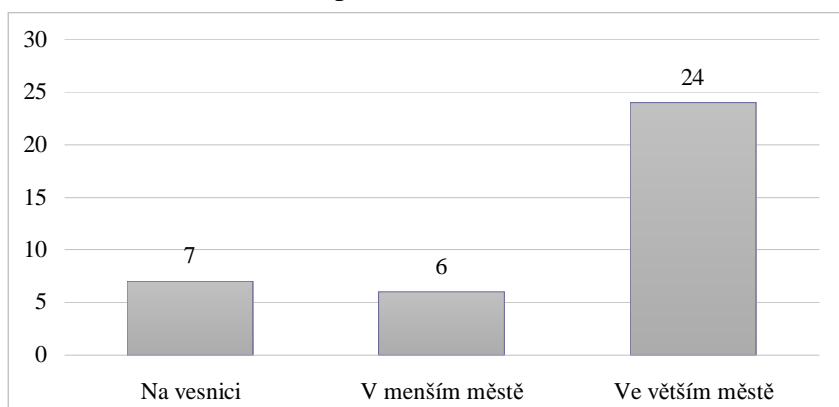
Graf 7: Státní příslušnost respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č. 7 je vidět, že zcela všichni respondenti (100% z dotázaných osob) jsou státní příslušníci Republiky Kazachstán. Přestože necelých 10% respondentů nemá kazašskou etnickou příslušnost, tak všechny dotázané osoby pocházejí z Kazachstánu, kde Kazaši tvoří většinu obyvatelstva. Všichni respondenti tak mají alespoň obecnou představu o tom, jak funguje kazašská rodina a jaké jsou rodinné hodnoty kazašského národa, protože jsou občany Kazachstánu.

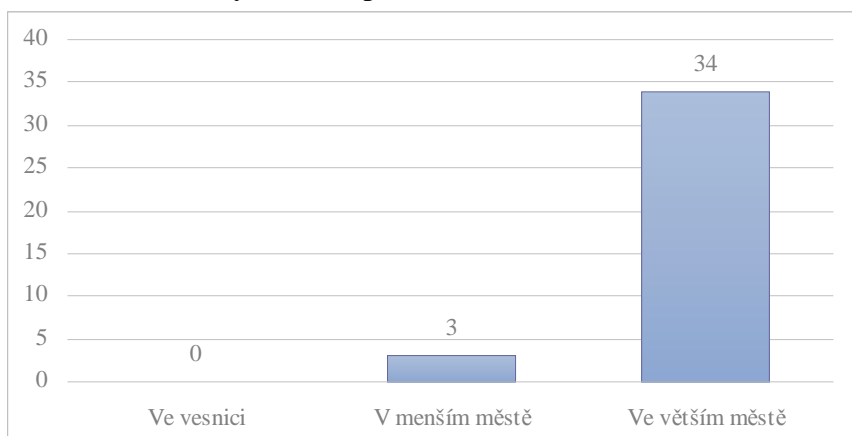
Graf 8: Místo narození respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 8 poskytuje informace o tom, z jakého typu obce respondenti pocházejí. Nejvíce dotázaných osob je původem z větších měst (nad 100 tisíc obyvatel). Jedná se téměř o 64,9% všech respondentů. Další nejpočetnější skupinou dotázaných lidí je počet osob, které se narodily na vesnici (18,9% respondentů), zatímco nepatrně menší počet respondentů (16,2%) má původ v menším městě (méně než 100 tisíc obyvatel).

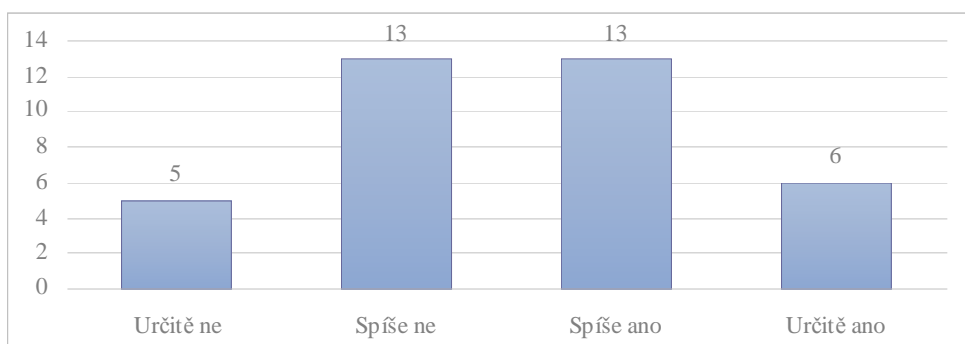
Graf 9: Aktuální bydliště respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu č. 9 vyplývá, že absolutní většina respondentů (91,9%) žije aktuálně v nějakém větším městě, přestože se ve větším městě narodilo o 27% méně dotázaných lidí. Tento fakt poukazuje na to, že téměř třetina respondentů jsou městskými obyvateli v první generaci, tzn. že jde o osoby, které se vyznačují způsobem uvažování jak městské, tak i vesnické populace. Nikdo z respondentů aktuálně nežije na vesnici, což znamená, že necelá pětina dotázaných osob, které se narodily na vesnici, již aktuálně žije buď ve větších anebo v menších městech.

Graf 10: Sociální status osob v manželství

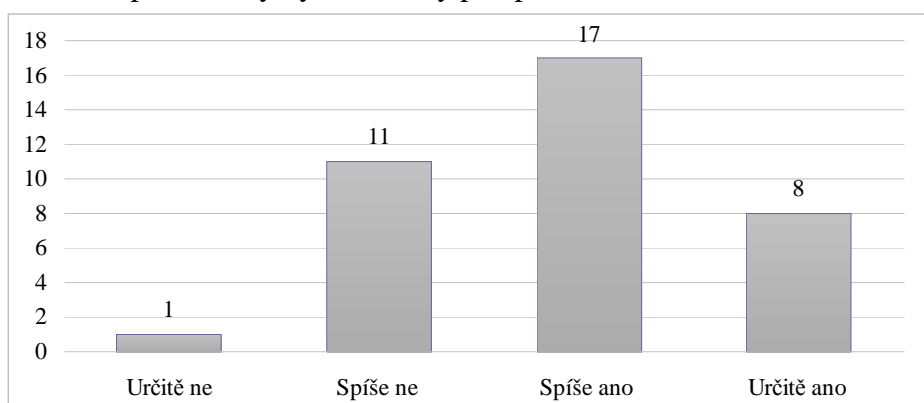
Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 10 ukazuje odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že uzavření manželství znamená pro manžele získání většího uznání a vyššího sociálního statusu ve společnosti. Stejný podíl osob (35,1%) má za to, že uzavření manželství spíše poskytuje možnost získání většího uznání a vyššího statusu, a stejně tak i že spíše neposkytuje možnost získání většího uznání a vyššího statusu. Pouze 16,2% respondentů se domnívá, že manželství určitě umožňuje získat větší uznání a vyšší sociální status, zatímco mírně nižší podíl respondentů je zcela opačného názoru – zhruba 13,5% respondentů nepovažuje uzavření manželství za předpoklad získání většího uznání a vyššího sociálního statusu. Celkově vzato 51,4% z dotázaných osob (tj. lehce nad polovinu) v různé míře vidí v manželství předpoklad pro zvýšení společenského uznání a statusu.

U osob, které na tuto otázku odpověděli kladně, byla položena doplňující otázka, z jakého důvodu si to myslí. Nejčastější odpovědí bylo, že ženatý muž a vdaná žena jsou odpovědnější a že je společnost vnímá jako významnější lidi než svobodné osoby. Někteří respondenti vidí v uzavření manželství stabilizační prvek – jde o formalizaci a upevnění vztahu s partnerem.

Druzí dotázaní lidé, naopak, považují za největší výhodu uzavření manželství v jeho materiální stránce – např. lepší podmínky pro poskytování úvěrů a hypotéky, důvěra zaměstnavatelů, určitá finanční podpora ze strany státu a možnost získat bezplatné bydlení financované státem. Lze konstatovat, že respondenti uvedli tři hlavní příklady toho, jak manželství zvyšuje společenské uznání a sociální status lidí – jedná se o bezprostředně společenský aspekt (respekt ze strany jiných lidí), aspekt morální (vztahy manželů jsou mravnější) a materiální aspekt (finanční a jiná materiální výhoda spojená s manželstvím).

Graf 11: Společenský význam ženy po zplodění dítěte

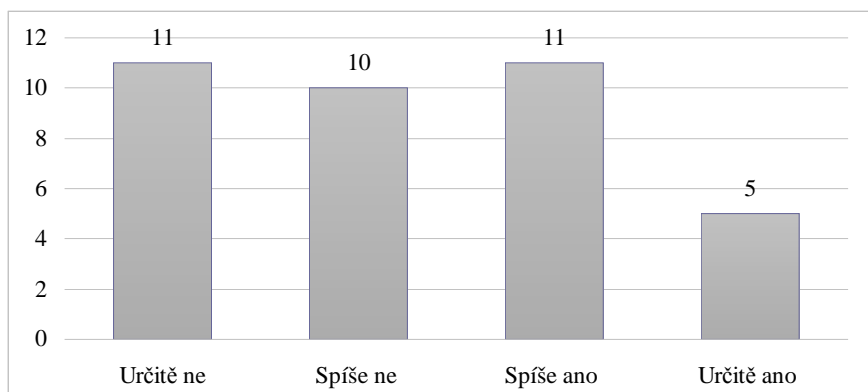
Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 11 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda nabývá žena po narození dítěte vyššího společenského významu. Z grafu jednoznačně vyplývá, že pro většinu respondentů (67,6%), znamená narození dítěte pro ženu stupeň vyššího společenského uznání. Nicméně pouze 21,6% dotázaných osob zastává daný názor jednoznačně, tj. odpověď „určitě ano“. Necelá třetina respondentů (29,7%) se domnívá, že narození dítěte spíše není předpokladem vyššího uznání ženy ve společnosti. Pouze 2,7% dotázaných nepovažuje narození dětí za faktor vyššího společenského uznání pro ženy.

U osob, které na tuto otázku odpověděli pozitivně, byla položena doplňující otázka, jak se toto získání vyššího stupně společenského uznání projevuje. I v tomto ohledu byly názory respondentů rozděleny na tři hlavní způsoby uvažování – společenský, morální (popř. psychologický) a materiální. Převládající, tedy společenský význam narození dítěte dle názoru dotázaných osob souvisí s tím, že od ženy v manželství se očekává, že se stane matkou. Proto narození dítěte znamená plnění jedné z nejdůležitějších funkcí manželství ze strany ženy. Kromě toho respondenti věří, že se narozením dětí zlepšuje celková demografická situace v zemi.

Morální způsob uvažování respondentů se projevil tím, že zdůrazňovali vnitřní proměnu žen po porodu dětí. Materiální uvažování respondentů se odráželo v tom, že žena, která porodila dítě, dostane právo pobírat finanční pomoc od státu. Ze všech získaných odpovědí na tuto otevřenou otázku lze vyvodit závěr, že většina respondentů spatřuje v narození dítěte zejména společenské výhody než výhody materiální nebo morální.

Graf 12: Význam pohlaví potomka

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 12 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda má narození syna větší význam než narození dcery. Graf poskytuje informace o tom, jaký význam přiřkládají respondenti narození syna a dcery, tj. dětí jakého pohlaví jsou preferovány. Nadpoloviční většina respondentů (56,8%) se domnívá, že narození syna není významnější než narození dcery, tedy pokládá narození dětí obou pohlaví za zcela stejně důležité, anebo dokonce dává přednost narození dívek. Nelze opomenout, že většina respondentů jsou ženy, z čehož plyne, že obě zmíněné možnosti mohou připadat v úvahu. Zbylí respondenti (43,2%) si v různé míře myslí, že narození chlapů je více žádoucí než narození dívek, přičemž 13,5% dotázaných osob jednoznačně zastávají uvedený názor.

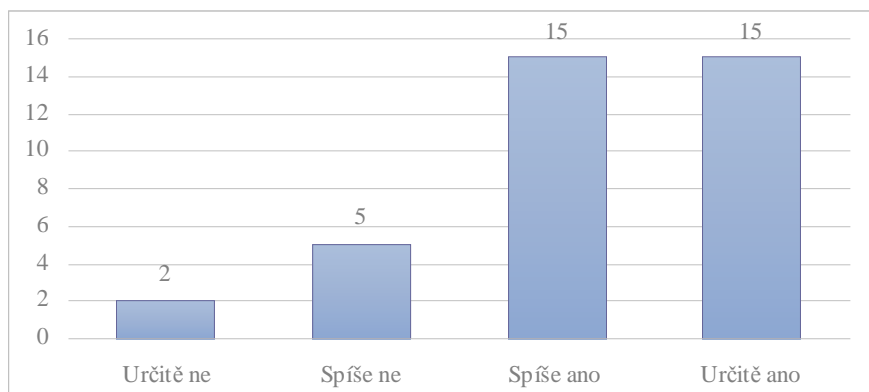
Pokud respondenti odpověděli na danou otázku kladně, byla jim ještě položena doplňující otázka s žádostí o uvedení příkladu. Absolutní většina všech respondentů považuje narození syna jako pokračování rodu. Menší část dotázaných osob vidí v narození syna demografickou výhodu („v Kazachstánu je méně mužů než žen“), sociální výhodu („společnost pokládá muže za významnější než ženy“, „všichni příbuzní budou spokojeni s tím, že se narodil syn“) a psychologickou výhodu („z vlastní zkušenosti vím, že syn jako muž může pomáhat rodičům jinak než dcery“, „pro muže je důležité mít syna“,

„někteří muži opouštějí své manželky, pokud jim nenarodily syna“, tj. narození syna je spojováno se stabilitou manželských vztahů).

Většina respondentů tedy hodnotí narození syna jako způsob pokračování rodu a nepatrná část dotázaných osob vidí v narození syna nástroj pro úpravu demografických ukazatelů (nedostatek mužů v zemi), případně způsob pro zlepšení vztahů v rodině.

Graf 13: Schválení manželství ze strany rodičů

Zdroj: vlastní zpracování

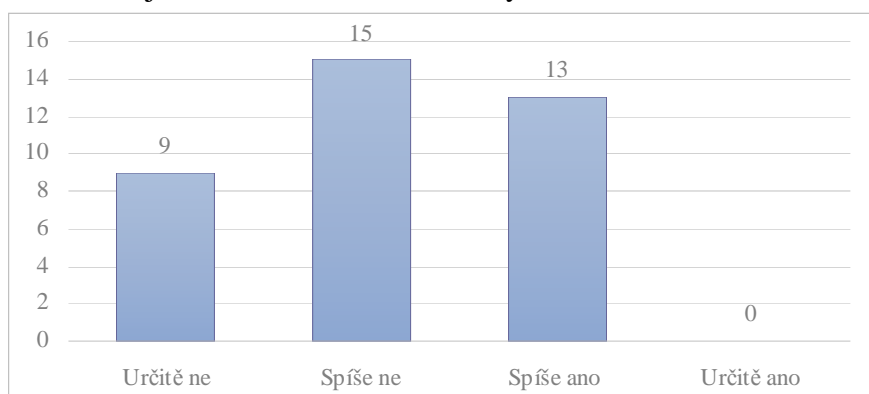
Graf č. 13 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda je nutné, aby bylo manželství schváleno jak rodiči ženicha, tak rodiči nevěsty. Graf zobrazuje téměř jednoznačnou shodu respondentů, kdy 81,8% respondentů se domnívá, že manželství by mělo být schváleno rodiči z obou stran – jak ze strany ženicha, tak i ze strany nevěsty. Pro tvrzení, že spíše není potřeba schvalovat manželství u rodičů z obou stran, se vyslovilo 13,5% dotázaných osob. Jenom 5,4% respondentů uvedlo, že určitě není nutné schvalovat manželství u rodičů.

Pokud se respondenti u této otázky vyjádřili kladně, byla jim položena doplňující otázka, jaké jsou důvody takového přístupu k manželství. Nejčastěji uváděným důvodem je dle názoru respondentů, morální stránka daného schválení – jedná se o požehnání od rodičů, dodržování národních tradic a projev respektu vůči rodičům. Někteří dotázaní lidé dokonce zdůrazňovali určité morální potrestání, pokud manželství nebude schváleno rodiči – prý se novomanželé mohou vzít bez požehnání rodičů, avšak po uzavření manželství se budou takoví novomanželé potýkat s výčitkami svědomí. Mnozí respondenti považují požehnání od rodičů za předpoklad rodinného štěstí a stability manželských vztahů (např. „bez požehnání od rodičů novomanželé nebudou šťastní“).

Další respondenti uvedli, že novomanželé jsou dokonce nejcennějším majetkem svých rodičů, a požehnání od rodičů je určitým „přechodem do dospělosti“. Pro některé respondenty požehnání od rodičů hraje roli faktoru sociální stabilizace – požehnání od rodičů je způsobem předcházení konfliktům mezi novými příbuznými a uvnitř rodin ženicha a nevěsty, tj. požehnání umožňuje vytvoření příbuzenských vztahů mezi rodinami novomanželů (např. tvrzení respondentů „když se vdáváš, vdáváš se nejen za muže, ale i za jeho rodinu“).

Důležitou skutečností pro nutnost požehnání rodičů je dle respondentů také náboženská stránka – dle respondentů islám vyžaduje získání souhlasu a požehnání od rodičů z obou stran, a je nutné učit své děti tomu, aby poslouchali rodiče a snažili se jednat v souladu s jejich požehnáním. Pro nepatrnou část respondentů požehnání od rodičů znamená možnost pobírat finanční podporu od příbuzných manžela popř. manželky.

Graf 14: Zajištění novomanželského obydlí

Zdroj: vlastní zpracování

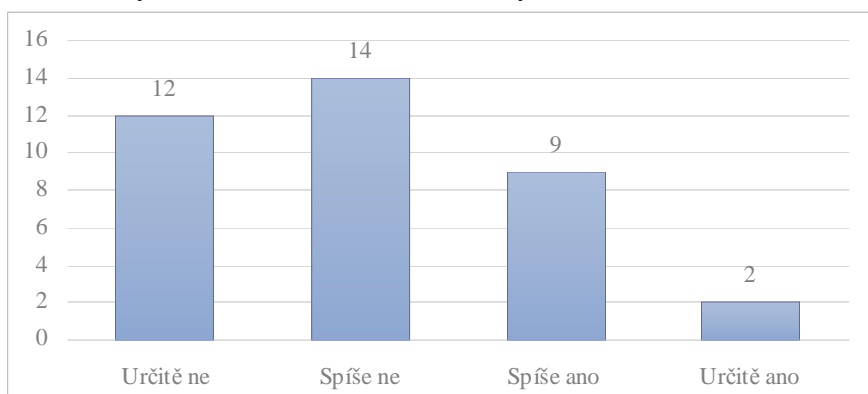
Graf č. 14 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda musí ženichovi rodiče zajistit novomanželům obydlí. Větší část dotázaných osob se domnívá, že ženichovi rodiče to dělat nemusejí – celkem 64,9% respondentů si myslí, že zmíněná povinnost by neměla být ukládána ženichovým rodičům. Nicméně počet osob, které zvolily odpověď „spíše ne“ o 16,2% převyšuje počet osob, které určitě nezastávají názor, že ženichovi rodiče musejí zajistit novomanželům obydlí.

Pokud se respondenti vyjádřili u otázky kladně, byla jim položena doplňující otázka z jakého důvodu byla jejich odpověď kladná. Nejvíce účastníků dotazníkového šetření se vyslovilo pro to, že obydlí je prvním společným majetkem novomanželů a že podpora rodičů je nutná, dokud novomanželé nezačnou stabilně vydělávat. Dalším důvodem

zmíněné povinnosti ženichových rodičů je to, že společné obydlí mladých manželů slouží k stabilizaci jejich manželského vztahu – zajištění obydlí je totiž způsobem předcházení vzniku různých konfliktů vyvolaných finančními důvody.

Někteří respondenti poukazují na tradici poskytnutí novomanželského obydlí ze strany ženichových rodičů a na to, že obydlí je třeba v takovém případě zajistit pouze pro staršího syna. Respondenti také uvádějí jako důvod poskytnutí vlastního obydlí novomanželům v tom případě, kdy ženichovi rodiče nehodlají bydlet s novomanželi v jednom obydlí, protože po svatbě nevěsta odchází do ženichovy domácnosti. Kromě toho někteří dotázaní respondenti kladou důraz na to, že výše uvedená povinnost ženichových rodičů je nejčastěji rozšířena v jižní části Kazachstánu, jehož obyvatelstvo se více řídí tradičními hodnotami.

Graf 15: Vybavení novomanželského obydlí

Zdroj: vlastní zpracování

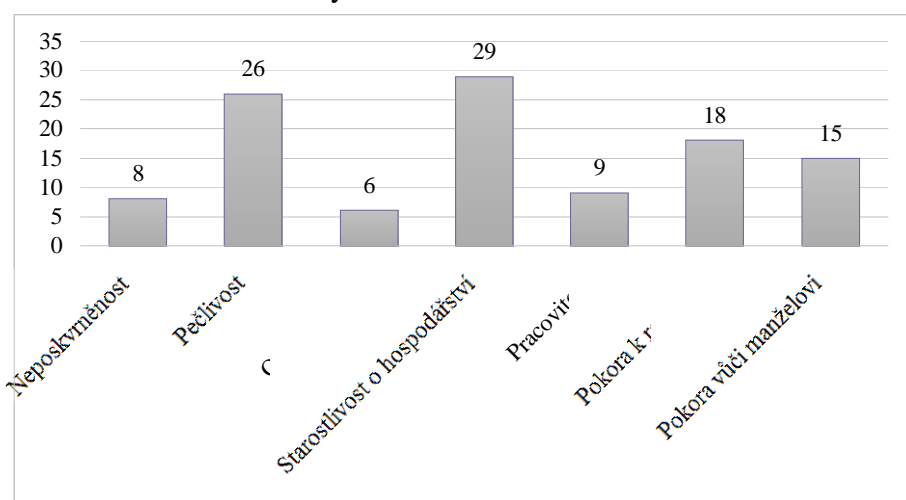
Graf č. 15 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda je žádoucí, aby pouze rodiče nevěsty zařídili obydlí novomanželů nábytkem a různým načiním. Větší část respondentů (70,3%) v různé míře odpověděla, že rodiče nevěsty nemají zařizovat obydlí novomanželů nábytkem a načiním.

Celkem 29,7% dotázaných osob (tedy necelá třetina) zastává názor, že vybavení novomanželského obydlí ze strany rodičů nevěsty je žádoucí. Je pozoruhodné, že počet osob, které jednoznačně nesouhlasí s nabízeným tvrzením, je šestkrát vyšší než počet osob, které s tímto tvrzením jednoznačně souhlasí.

U osob, které se u otázky vyjádřili kladně, byla položena doplňující otázka z jakého důvodu se jedná o povinnost rodičů nevěsty. Hlavním důvodem je podle respondentů tradice spočívající v povinnosti nevěstiných rodičů zajistit nevěstě věno, které má

v současné době často podobu nábytku a náčiní. Někteří respondenti zmiňují, že takové věno je před svatbou hrazeno ženichovými rodiči v podobě kalymu. Lze říci, že respondenti pojmají tradice relativně široce – od morální povinnosti poskytnout nevěstě věno až po pojetí tradice jako tradičního rozdělení rolí – manžel (popř. jeho rodina) má povinnost zajistit obydlí, zatímco nevěsta (neboli její rodiče) má povinnost zařídit toto obydlí nábytkem a náčiním.

Graf 16: Vlastnosti nevěsty

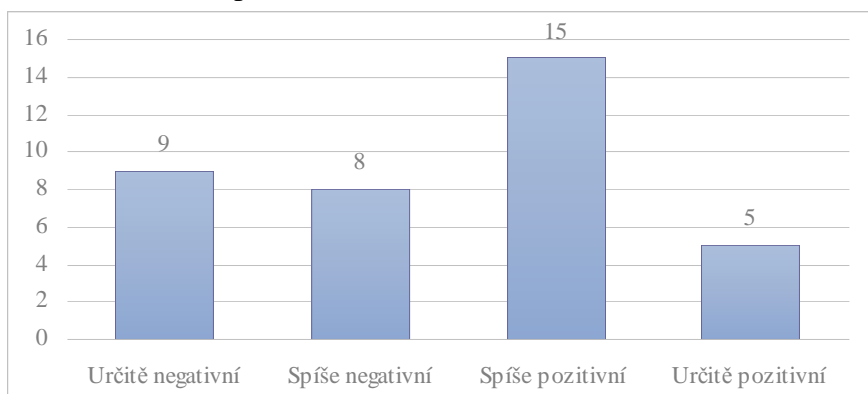

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 16 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jakými vlastnostmi by měla disponovat nevěsta. Respondenti vždy vybírali celkem tři možnosti. Za nejcennější vlastnost nevěsty respondenti označili její starostlivost o hospodářství. Jedná se o 26,1% všech odpovědí neboli více než čtvrtinu z celkového počtu dotázaných lidí. Za důležitou vlastnost nevěsty byla dále označena pečlivost (23,4%). Další v pořadí následuje pokora k rodičům s 16,2%.

O trochu méně (přesněji 13,5%) má pokora vůči vlastnímu manželovi. Dalšími nejčastějšími odpověďmi jsou pracovitost (celkem 8,1% dotázaných), neposkvrněnost (7,2% respondentů) a ohleduplnost (tuto vlastnost zvolilo v úhrnu 5,4% respondentů). Obecně platí, že respondenti vyzdvihli spíše materiální vlastnosti nevěsty. Nevěsta by podle jejich názoru měla být především starostlivá a pečlivá.

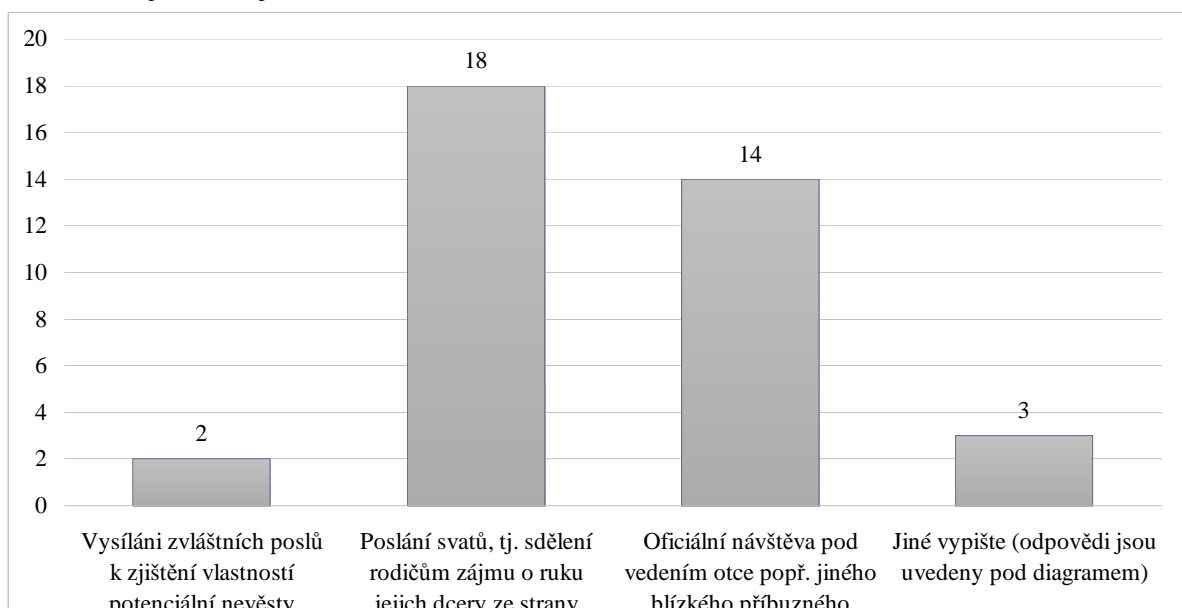
Graf 17: Vztah respondentů k tradičním námluvám

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 17 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jaký je jejich postoj k tradičním námluvám. Více jak polovina respondentů (54%) zaujímá pozitivní postoj vůči tradičním námluvám, přičemž z nich jenom 13,5% dotázaných osob hodnotí zcela pozitivně tradiční pořádání námluv. Z ostatních respondentů, kteří v různé míře zaujímají vůči tradičním námluvám negativní postoj, je vyšší podíl těch, kdo vnímá tradiční námluvy jako určitě negativní jev – jedná se o 24,3% lidí. Ačkoliv nepatrně větší podíl všech respondentů považuje tradiční námluvy za pozitivní jev, mezi respondenty, kteří vůči těmto námluvám zaujímají negativní postoj, je vysoký podíl lidí s naprosto negativním postojem vůči nim.

Graf 18: Nejdůležitější fáze námluv

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 18 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jakou z fází námluv považují za nejdůležitější. Z grafu vyplývá, že pro 48,6% respondentů je nejdůležitější fází námluv posláním svatů, kdy je rodičům nevěsty ze strany ženicha sdělován zájem o ruku jejich dcery. Další o něco méně důležitou fází námluv (tuto možnost odpovědi zvolilo 37,8% dotázaných lidí) je oficiální návštěva domácnosti nevěsty pod vedením otce ženicha popř. jiného blízkého příbuzného.

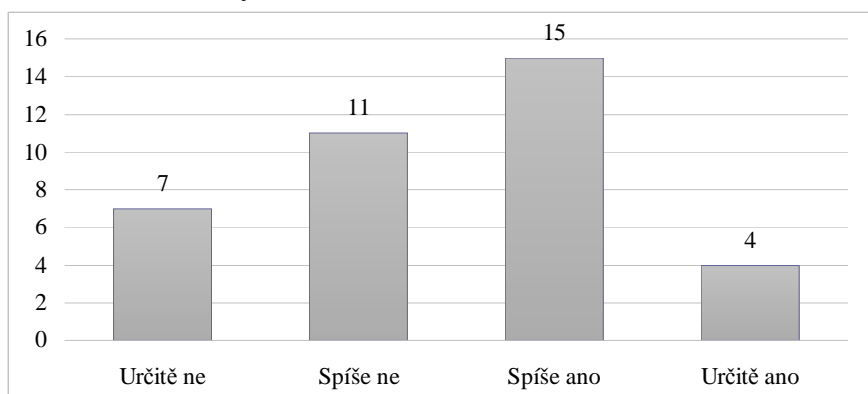
Pro 5,4% respondentů je nejvýznamnější fází námluv vysílání zvláštních posluš k zjištění vlastností potenciální nevěsty. Ostatní dotazovaní (8,1%) uvedli vlastní odpověď na danou otázku. Jedna osoba zmínila, že žádnou z uvedených fází nepokládá za nejdůležitější. Další respondent pokládá za nejdůležitější všechny fáze námluv a pro jednoho respondenta je zásadní fází námluv setkání ženicha a nevěsty.

Všem dotazovaným byla v souvislosti s touto otázkou položena ještě doplňující otázka, z jakého důvodu vnímají konkrétní fázi námluv za nejdůležitější. Hlavním uváděným důvodem byla především nutnost vyjádření oficiálního zájmu ze strany ženicha o sňatek s potenciální nevěstou. Kromě toho je důležité, aby se ženich oficiálně představil rodině nevěsty.

Respondenti uváděli mezi rozhodující důvody různé skutečnosti spojené s budoucím manželstvím – např. nutnost vzájemného seznámení ženicha a nevěsty, význam účasti otce v námluvách, možnost bližšího seznámení a komunikace mezi ženichem a nevěstou a dokonce ověření toho, zda je nutné vstupovat s konkrétní nevěstou do manželství nebo nikoliv.

Mezi další důvody patří jiné sociální faktory – např. projev vzájemného respektu obou zúčastněných rodin nebo dodržení tradic předků. Někteří respondenti berou v potaz i emocionální stránku námluv – námluvy jsou těmito respondenty vnímány jako velice dojemná událost.

Graf 19: Platba kalymu v současné době

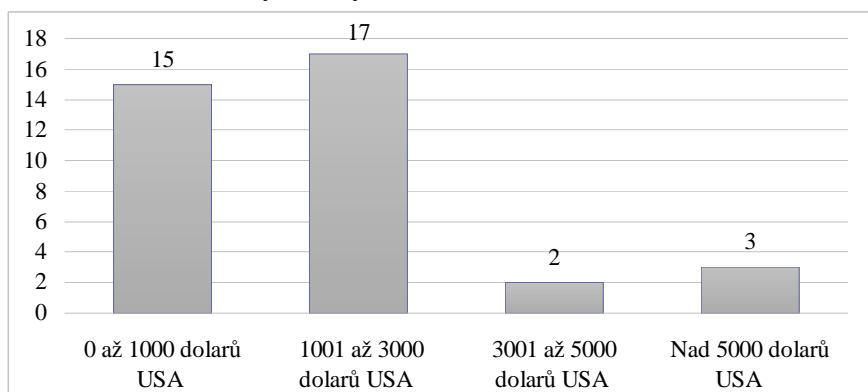

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 19 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda je v současné době důležitá platba kalymu (platba za nevěstu hrazená rodiči ženicha). Patnáct dotázaných respondentů (40,5%) si myslí, že i v současné době je spíše důležité platit tzv. kalym. Jenom 10,8% dotázaných lidí uvedlo, že platit kalym je zcela důležité. Celkově vzato, v souhrnu 51,3% účastníků dotazníkového šetření odpovědělo na otázku kladně, což představuje o něco málo více než polovinu všech respondentů.

Zbytek respondentů (tzn. 48,7% všech dotázaných) naopak nepokládá za důležité platit v současnosti kalym za nevěstu. Je však pozoruhodné, že podíl osob, které jednoznačně nepovažují v současných podmínkách placení kalymu za důležité je o 8,1% vyšší než počet respondentů, kteří zmíněnou skutečnost vnímají jakožto jednoznačně podstatnou. Lze konstatovat, že podíl jednoznačných odpůrců tohoto placení je poměrně vysoký.

Graf 20: Průměrná výše kalymu

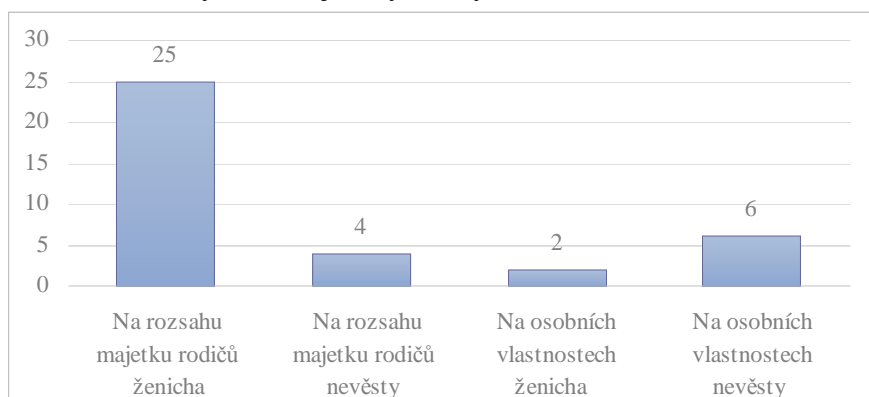

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 20 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jaká je průměrná výše kalymu v současné době. Z grafu je patrné, že pro většinu respondentů (celkem se jedná o 46% dotázaných osob) je to částka od 1 001 do 3 000 amerických dolarů. O něco menší počet osob (40,5%) uvedlo, že pro ně přijatelnou výší kalymu je částka od 0 do 1 000 amerických dolarů (to v přepočtu odpovídá cca 20 000 Kč).

Lze usoudit, že pro značnou část respondentů (86,5%) je přibližnou výší současného kalymu částka v rozmezí od 1 001 do 3 000 amerických dolarů (neboli přibližně 20 000 až 60 000 Kč). Pro 8,1% respondentů je výše uvedenou částkou částka nad 5 000 amerických dolarů (tedy nad 100 000 Kč), zatímco pro 5,4% dotázaných lidí je přijatelnou částkou částka v hodnotě 3 001 až 5 000 amerických dolarů (tedy v rozmezí od 60 000 do 100 000 Kč).

Graf 21: Důvody ovlivňující výši kalymu

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 21 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, co především ovlivňuje výši kalymu. Téměř 70% dotázaných (67,6%) se domnívá, že výše kalymu by měla odpovídat rozsahu majetku rodičů ženicha. Dá se říci, že pro respondenty je důležité vědět jakou výši kalymu jsou schopny zaplatit rodiče ženicha rodičům nevěsty, aby tato výše víceméně odpovídala finanční situaci v rodině ženicha. Druhou nejčastější odpovědí nebyl překvapivě rozsah majetku rodičů nevěsty (lze očekávat, že rodiče ženicha mohou mít snahu odpovídat finančnímu postavení rodičů nevěsty), nýbrž osobní vlastnosti nevěsty, které jsou podstatné pro 16,2% osob.

Je možné předpokládat, že při placení kalymu u ženicha jsou upřednostňovány finanční možnosti jeho rodiny, zatímco u nevěsty její osobní vlastnosti, protože kalym je určitou platbou rodičům nevěsty za to, že opouští domov svých rodičů. Pouze 10,8%

respondentů zastává názor, že výše kalymu je závislá na rozsahu majetku nevěsty. Celkem 5,4% respondentů považuje za hlavní faktor ovlivňující výši kalymu osobní vlastnosti ženicha.

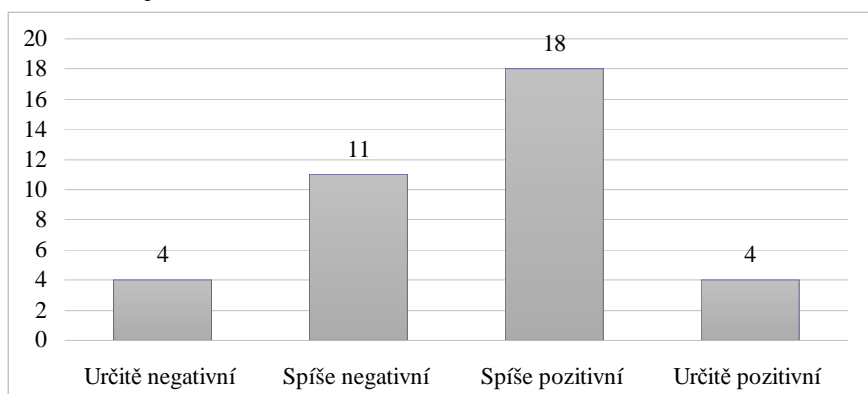
V souvislosti s touto otázkou byla respondentům položena ještě doplňující otázka, kdy po nich bylo vyžadováno, aby zdůvodnili vlastní názor na platbu kalymu. Mnozí respondenti uvedli, že placení kalymu je pro ně zastaralou a nemoderní tradicí (např. tvrzení, že „kalym je archaicky zvyk a tradice, která by už neměla existovat“). Někteří respondenti pokládají kalym za platbu za nevěstu. Nevěsta však podle nich nepředstavuje věc, za kterou by se mělo platit. Určitá část respondentů dodává, že kalym je platbou za věno, které rodiče nevěsty předávají do domácnosti ženicha a jeho rodičů. Další dotázané osoby dokonce vnímají kalym jako finanční přítěž pro ženicha.

Nepatrná část respondentů se domnívá, že kalym je věcí dohody, tj. rodiče z obou stran se mají domluvit ohledně toho, jestli je vhodné ho platit nebo nikoliv a zda placení kalymu odpovídá finančním možnostem rodiny ženicha. Několik respondentů vidí v kalymu pradávnou tradici, kterou je třeba dodržovat a platit kalym v závislosti na finančních možnostech ženicha a jeho rodiny.

Mezi další zjištěné odpovědi patří následující: „ať se novomanželé vezmou a společně si nahospodaří vlastní majetek“ (jde o tvrzení proti placení kalymu, pokud ženich není finančně schopen platit kalym), „Záleží na místě bydliště“ (čímž se podotýká regionální význam placení kalymu – např. striktnější dodržování tradice placení kalymu panuje v jižní části Kazachstánu v porovnání s jinými regiony země).

Dle tvrzení jedné respondentky, se její manžel rozhodl místo kalymu darovat jejímu otci auto. V daném případě placení alternativy kalymu je výlučně iniciativou ženicha, protože rodiče nevěsty po ženichovi a jeho rodině žádné placení kalymu výslovně nepožadovali.

Graf 22: Pojetí věna v moderní svatbě

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 22 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jak hodnotí věno (předávání části majetku rodiny nevěsty ve prospěch novomanželů) v moderní svatbě. V souhrnu celkem 59,5% dotázaných respondentů v odlišné míře pozitivně hodnotí placení věna v moderní svatbě. Z tohoto počtu 48,7% respondentů zaujímá k věnu spíše pozitivní vztah, zatímco 10,8% zastává určitě pozitivní postoj. Negativní postoj k věnu vyslovilo 40,5% respondentů, z toho 29,7% respondentů uvedlo, že jejich postoj vůči věnu je spíše negativní. Počet osob, které zaujímají vůči věnu buď zcela pozitivní, anebo zcela negativní postoj je úplně stejný, zatímco podíl respondentů, kteří zastávají vůči věnu spíše pozitivní postoj převyšuje o 18,9% počet respondentů, kteří mají spíše negativní postoj vůči danému jevu.

Respondentům byla položena v souvislosti s tímto tématem doplňující otázka, z jakého důvodu zaujímají takový postoj k věnu, jež uvedli. Při zdůvodnění vlastního postoje vůči věnu vycházeli respondenti buď z pozitivního, anebo z negativního vnímání tohoto jevu. Osoby, které vnímají věno pozitivně, zdůrazňovaly, že věno je určitou finanční pomocí mladé rodině novomanželů, aby jejich děti nežily ve finanční nouzi. Další respondenti spatřovali ve věnu počáteční společné jmění novomanželů.

Někteří respondenti se domnívají, že věno je určitou „humanitární pomocí“ ze strany rodičů nevěsty a že pro rodinu nevěsty je věno ukázkou jejího sociálního statusu. Určitá část respondentů, kteří se vyznačují kladným postojem vůči věnu, podotýkají, že výše věna je podmínována finančními možnostmi ženicha a rodičů nevěsty a také jejich ochotou předat věno rodině ženicha.

Někteří účastníci dotazníkového šetření uvádějí, že věno je důležité a zpravidla má podobu buď auta, anebo nábytku, popř. peněz (např. tvrzení respondenta „lze darovat peníze a novomanželé si samostatně koupí to, co potřebují“). Další respondenti poukazují

na zachování tradic („moje rodiče platili věno a placení věna je považováno za správné v naší rodině“, „maminky vždy předávaly věno svým dcerám“).

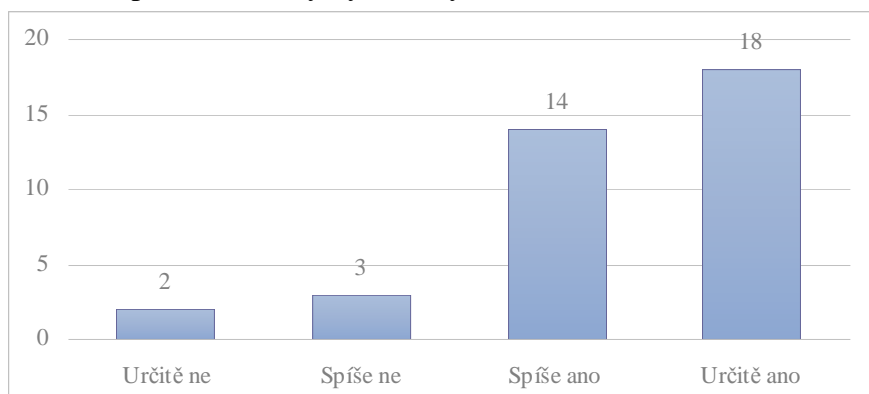
Věno je určitými respondenty pokládáno za základní majetek, který by měl být v každé rodině – např. nábytek a další náčiní potřebné k tomu, aby bylo možné bydlet v nezařizené domácnosti. Důvod placení věna dle některých dotázaných osob spočívá v tom, že zajištění mladé rodiny je úkolem ženicha, a proto by rodina nevěsty měla určitým způsobem finančně přispět ke vzniku základního společného jmění novomanželů. Věno představuje pro některé respondentky předměty, které jim připomínají domácnost rodičů, tj. věno hraje i psychologickou roli pro nevěstu, která jako mladá žena odchází do domácnosti manžela a chce si zachovat dobré vzpomínky na domov svých rodičů.

Mezi ty respondenty, kteří zaujali vůči věnu negativní postoj, převládal názor, že placení věna rodině ženicha „není důležité“, a „není vždy nutné“. Účastníci dotazníkového šetření, kteří se negativně postavili vůči věnu, se mimo jiné domnívají, že se novomanželé mají vzít bez tradičních úkonů (např. placení kalymu, předávání věna aj.), jelikož se jedná o zbytečné finanční náklady. Další respondenti sdělili, že není nutné předávat rodičům ženicha věno, protože novomanžele lze finančně podpořit i v pozdějších stadiích jejich manželství.

Další položená otázka se týkala vnímání rodiny. Konkrétně respondenti odpovídali na otázku kolik lidí tvoří jejich rodinu. Devět dotázaných osob uvedlo, že je jejich rodina tvořena pěti lidmi. Pro stejný počet osob (také 9 lidí) jsou to čtyři osoby. Pro šest respondentů je jejich rodina tvořena šesti osobami, zatímco pro tři respondenty je rodina tvořena sedmi osobami. Z odpovědí, které se vyskytují pouze jednou, je zřejmé, že nejpočetnější uváděnou rodinou je dvanáct osob a dále deset osob.

Někteří respondenti dodali, že je nutné upřesnit, zda je otázkou myšlena „nová“ popř. „stará“ rodina. Nejspíš záleží, zda se jedná o rodinu výchozí, kde respondent je dítětem (tzv. „stará“ rodina) nebo o rodinu, kde je respondent manželem (manželkou) popř. rodičem (tzv. „nová“ rodina). Jeden respondent uvedl, že je jeho rodina tvořena šesti lidmi, ale pokud do pojmu „rodina“ zahrne všechny strýce a tety, pak je jeho rodina mnohem početnější. Pro jednoho respondenta je rodina zastoupena čtyřmi lidmi, aniž by do tohoto počtu započítával další příbuzné (dle daného respondenta jde o tzv. „blízkou rodinu“).

Graf 23: Společné oslavy významných událostí

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 23 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda si myslí, že mají příbuzní společně slavit významné události svého života (např. narozeniny, svatby apod.). Pro absolutní většinu respondentů (86,5%) je v různé míře přijatelné a žádoucí společně s příbuznými oslavovat významné životní události, přičemž pro 48,7% respondentů je to určitě akceptovatelné. V souhrnu 13,5% osob nepokládá za správné oslavovat významné životní události společně se svými příbuznými, z nichž to určitě není přijatelné jenom pro 5,4%. Ze získaných informací lze dospět k závěru, že respondenti velice pozitivně vnímají společné oslavy různých významných událostí.

V souvislosti s touto otázkou byla respondentům položena ještě doplňující otázka při jakých příležitostech se pořádají společné rodinné oslavy. U absolutní většiny respondentů je důvod společné oslavy významných událostí s příbuznými zcela jednoznačný. Rodina by měla být v kontaktu a radovat se ze společných oslav. Někteří respondenti zmínili konkrétní příklady událostí např. svatbu, narození dětí, výročí určitých dat apod. Určitá část respondentů zastává názor, že společná oslava rodinných událostí poskytuje možnost stálého udržování sociálních vazeb s příbuznými, což je předpokladem jednoduššího řešení různých každodenních problémů.

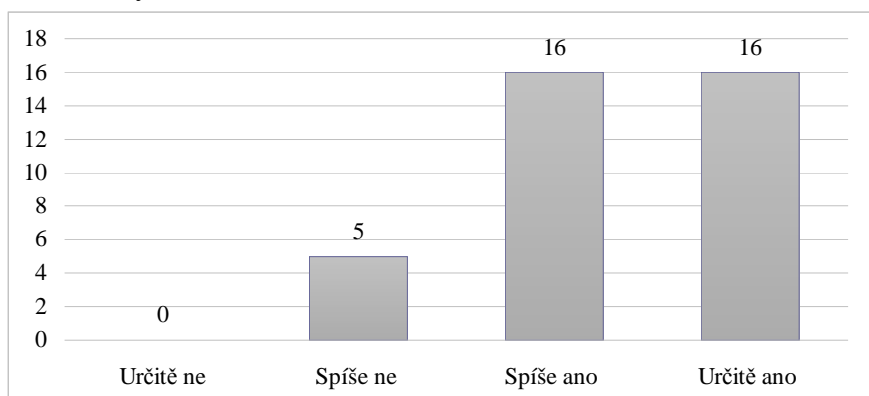
Mnoho z dotázaných osob uvedlo, že společné oslavy vyplývají už jen ze samotné existence příbuzných, zatímco jiní zdůraznili zvláštní morální význam rodiny jakožto nejdůležitější sociální instituce. Relativně vyšší podíl respondentů se domnívá, že společná oslava různých událostí slouží k prožití pozitivních emocí (např. tvrzení, že „příbuzní jsou posvátní“ a „oslava je sdílením radostí“).

Menší část respondentů uvedla, že „není nutné, aby se všichni příbuzní účastnili společenských akcí“, „není povinné vždy společně oslavovat, protože někdy lze oslavovat i

s přáteli“. Někteří dotázaní lidé poukázali na nedostatek času pro komunikaci s příbuznými, vzhledem k modernímu městskému způsobu života (např. tvrzení, že „v současném intenzivním životním rytmu příbuzní komunikují velice málo“).

Jeden respondent zdůraznil, že společná oslava je nejen veselejší, ale i finančně výhodnější. Poměrně velký podíl respondentů vnímá společnou oslavu různých událostí s příbuznými pozitivně zejména kvůli tradici (např. názor, že „dle kazašských tradic jsou příbuzenské vazby velmi důležité“, „společná oslava je tradicí a zachováním dobrých rodinných vazeb“).

Graf 24: Bydlení novomanželů

Zdroj: vlastní zpracování

Téměř úplně jednoznačnou shodu vyjádřili respondenti v odpovědi na otázku, která spočívala v tom, jestli novomanželé mají bydlet zvlášť od svých rodičů a jiných příbuzných – jde o 86,5% z celkového počtu respondentů. Polovina z uvedeného počtu (43,25%) jednoznačně souhlasila s výše uvedeným tvrzením. Respondentů, kteří uvedli, že s daným tvrzením spíše nesouhlasí, bylo 13,5%. Žádný z dotázaných respondentů nepokládá zmíněné tvrzení za zcela nesprávné.

Respondentům byla v souvislosti s předchozí otázkou položena ještě doplňující otázka s žádostí o zdůvodnění jejich odpovědi. Většina účastníků dotazníkového šetření se domnívá, že samostatné bydlení novomanželů je předpokladem toho, že si novomanželé dokážou lépe rozumět a jsou schopni nacházet kompromisy (např. tvrzení, že „v rodině může docházet k hádkám, především v počátečním stadiu manželství a nikdo nesmí zasahovat do jejich vztahů“).

Respondenti také v podstatě uvádějí, že každá rodina je unikátní a má si tak vybudovat vlastní samostatnou strukturu s vlastními pravidly (např. tvrzení, že „nová

rodina je novým státem s vlastním prezidentem a ústavou“, „novomanželé musejí vytvořit vlastní rodinu“ nebo „samostatná rodina s vlastními pravidly a soukromím“). Přitom je třeba udržovat kontakt s příbuznými.

Samostatné bydlení novomanželů je dle některých respondentů také možností jak předejít potencionálním konfliktům mezi příbuznými, a že mladá rodina je samostatným celkem, který se nachází v komunikaci s příbuznými (kteří mají své rodiny). Mnozí dotázaní lidé poukazují na to, že samostatné bydlení mladých novomanželů je zárukou klidného a bezproblémového života.

Vyšší podíl respondentů zdůrazňuje význam toho, proč mají mít novomanželé samostatné bydlení, což je podle jejich názoru soukromí novomanželů (např. tvrzení „samostatná rodina – vlastní obydlí“). Důraz se klade také na samostatnost při budování manželských vztahů (např. tvrzení respondentů, že „je nutné rozvíjet manželské vztahy bez pomoci příbuzných“ a že „novomanželé musejí být samostatní“).

Další respondenti vyzdvihují určité sociální faktory – např. tvrzení, že „vše záleží na okolnostech“. Nebo tvrzení, že „je třeba žít samostatně od rodičů, aby nezasahovali do života novomanželů, ale jakmile se mladému páru narodí děti, je nutné bydlet s rodiči, aby mohli pomoci s péčí o malé děti“.

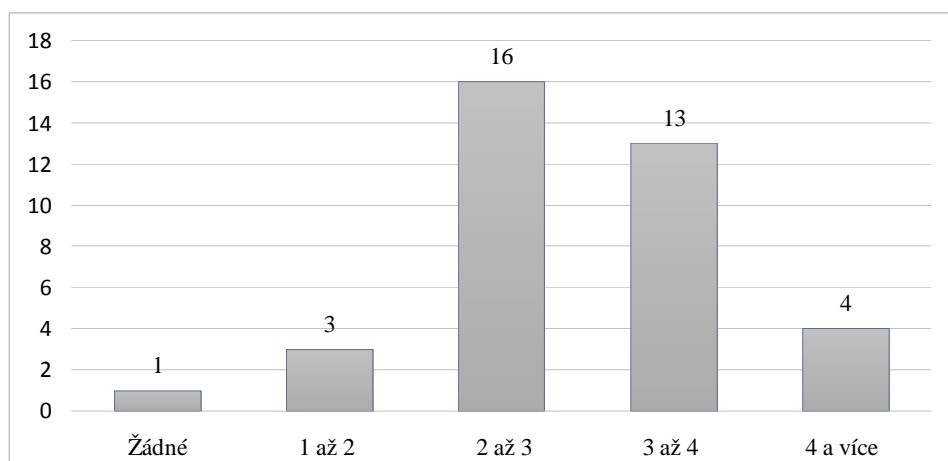
Někteří účastníci dotazníkového šetření uvádějí, že společné bydlení s příbuznými zcela jistě negativně ovlivňuje soužití novomanželů – např. tvrzení „příbuzní poměrně často negativně ovlivňují život a vztahy novomanželů“ nebo tvrzení, že „často se stává, že nevěsta nezapadne do rodiny manžela a vznikají pak konflikty“. Nebo tvrzení, že „mladý pár má bydlet ve vlastním soukromí, aby rodiče ženicha nezasahovali do života manželů“.

Určitá část respondentů vidí jiné výhody v samostatném bydlení – např. „novomanželé mají bydlet samostatně od rodičů, aby byl jejich intimní život plný zážitků, protože mládí netrvá věčně“ popř. „novomanželé mají díky samostatnému bydlení pochopit význam vlastní rodiny“. Někteří z dotázaných poukazují na to, že mladý pár se má samostatně rozhodnout, zda chce bydlet samostatně, anebo společně s rodiči popř. jinými příbuznými (např. tvrzení, že „novomanželé mají bydlet tam, kde chtějí a kde je to vzhledem k rodinné situaci možné“ nebo tvrzení „je to individuální v současné době“).

Poslední zmíněná skupina respondentů buď neví, jestli je správné bydlet samostatně od rodičů nebo společně s nimi („zatím neznám odpověď na tuto otázku“), anebo vychází z tradičních představ Kazachů. Za tradiční lze označit taková tvrzení jako „rodina

s výjimkou mladších synů musí bydlet samostatně od rodičů“ nebo „závisí na tom, jestli jde o mladšího či staršího syna – dle kazašských tradic mají rodiče žít společně s nejmladším synem a jeho manželkou“.

Graf 25: Počet dětí v rodině

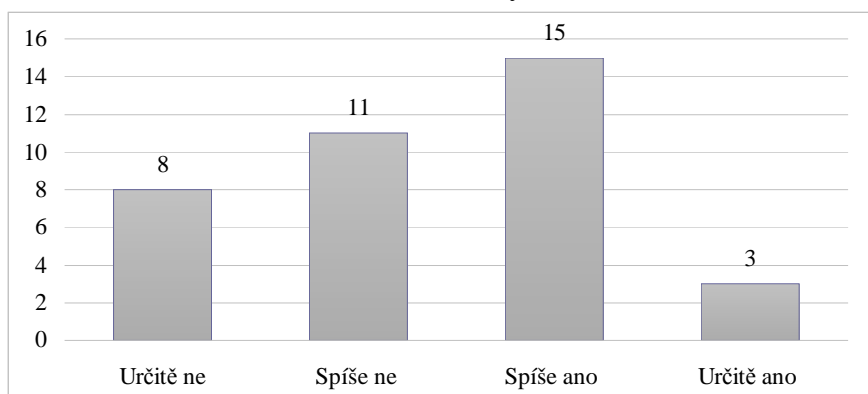
Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 25 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jaký počet dětí je v rodině nejvíce žádoucí. Pro 78,4% respondentů je tímto počtem 2 až 4 děti, přičemž 43,2% dotázaných osob uvedlo, že přijatelným počtem dětí v rodině jsou 2 až 3 děti. Již méně dotázaných osob (8,1%) se domnívá, že 1 až 2 děti jsou ideálním počtem. Zatímco 10,8% dotázaných lidí za akceptovatelný počet dětí považuje 4 a více dětí. Jenom 2,7% účastníků dotazníkového šetření zastává názor, že je žádoucí nemít žádné dítě.

Celkem lze konstatovat, že pro většinu respondentů je žádoucí mít více než 2 děti, přičemž podíl osob, pro které je žádoucí počet dětí 4 a více o 8,1% překračuje počet dotázaných lidí, kteří se domnívají, že je žádoucí nemít žádné dítě. Jak vyplývá ze zjištěných informací, zhruba 46% osob pokládá za žádoucí mít 3 a více dětí, což znamená, že téměř polovina respondentů hodnotí vyšší počet dětí v rodině jakožto vhodný a finančně přijatelný počet.

Pouze 13,5% respondentů vychází z toho, že je žádoucí mít buď 1 až 2 děti, anebo žádné, z čehož vyplývá, že počet osob, kteří pozitivně hodnotí vyšší počet dětí v rodině (3 a více dětí) přibližně trojnásobně převyšuje počet osob, pro které je žádoucí buď žádné, anebo 1 až 2 děti.

Graf 26: Názor na tři tradiční fáze svatby

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 26 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jestli se domnívají, že se má moderní svatba Kazachů skládat ze tří tradičních fází (ženichova návštěva nevěstiných rodičů, druhá návštěva nevěstiných rodičů, třetí návštěva nevěsty a jejích rodičů). Podíl respondentů, kteří v různé míře nesouhlasí s tím, že se má moderní kazašská svatba skládat ze tří tradičních částí, je mírně vyšší než počet zastánců daného tvrzení (51,35% oproti 48,65%). Ze struktury odpovědí je patrné, že podíl osob, které určitě nesouhlasí s výše uvedeným tvrzením, o 13,5% převyšuje počet těch, kdo s daným tvrzením určitě souhlasí. Na druhou stranu, podíl osob, které odpověděly na tuto otázku „spíše ano“, je o 10,8% vyšší než podíl respondentů, kteří zvolili odpověď „spíše ne“.

V souvislosti s touto otázkou byla respondentům položena ještě doplňující otázka, a to aby zdůvodnili svůj názor řečený v rámci předchozí otázky. Respondenti zdůvodnili svůj názor hlavně tím, že je důležité dodržovat svatební tradice vlastního národa (např. tvrzení, že „tradice se mají dodržovat“, „je to kazašská tradice“). Někteří respondenti také zmínili, že je to správně (tvrzení respondentů „to je správně“). Určitý respondent také dodal, že se tradiční svatba skládá nikoliv z tří, ale ze čtyř částí (první část - „ženichova návštěva rodičů nevěsty neboli seznámení, druhá část - návštěva rodičů ženicha rodičů nevěsty s náušnicemi za účelem uskutečnění námluv - tzv. „syrga salu“, třetí část - loučení nevěsty s domovem svých rodičů - „kyz uzatu“ a čtvrtá část - svatba s příbuznými ženicha - „toj“).

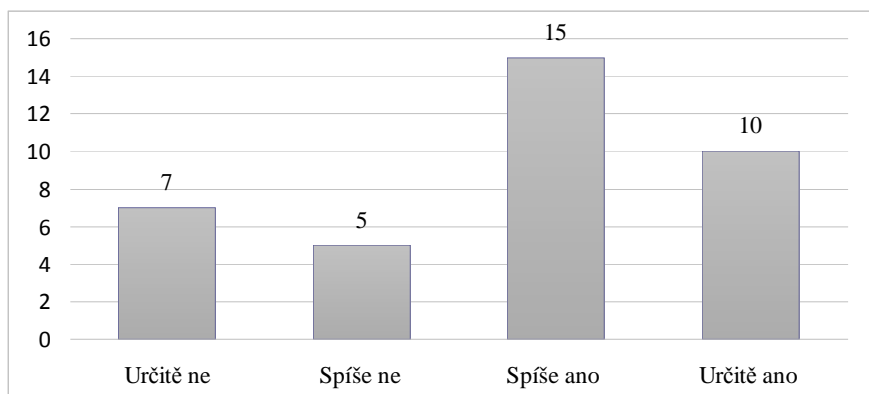
Část respondentů se domnívá, že je nutné zaujmout zdrženlivější postoj vůči tradičním oslavám kazašské svatby („proč se tak často setkávat?“, „příliš hodně různých setkání, proč nelze všechno organizovat najednou?“, „je to zbytečné“, „neodpovídá to současnosti“, „lze všechno stihnout za jednu návštěvu, vzhledem k nedostatku času na

oslavu“, „myslím si, že to je zbytečné, stačí organizovat jenom skromnější oslavy určitých svátků). Dva respondenti vyslovili názor, že „námluvy jsou zbytečné“ a „že je teď jiná doba než dřív a všechno lze zařídit mnohem jednodušeji než dříve“.

Někteří respondenti zastávají názor, že na uskutečnění tradiční svatby není nic špatného. O tom vypovídají taková tvrzení respondentů, jako např. „příbuzní ženicha a příbuzní nevěsty se mají setkávat častěji než třikrát“, „je to zajímavější a veselejší pořádání svatby“, „zmíněné tradice upevňují vztahy mezi příbuznými ženicha a nevěsty“ a „jsem pro pořádání všech částí svatby, pokud náklady na uskutečnění tradiční svatby budou přijatelné a počet hostů nebude příliš vysoký“.

Graf 27: Odchod nevěsty po svatbě

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 27 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda si myslí, že je správné, aby nevěsta po svatbě odešla do domácnosti manžela. Celkem 67,6% respondentů si myslí, že by nevěsta po svatbě měla odejít do domácnosti manžela. Z tohoto počtu respondentů přibližně 27% lidí určitě souhlasí s daným tvrzením. Zhruba 19% dotázaných lidí se domnívá, že tento způsob určitě není správný. Celkový podíl osob, které se vyznačují negativním postojem vůči tomu, aby ženich a nevěsta bydleli v domácnosti manžela, dosahuje 32,4% všech respondentů.

Podíl lidí, kteří určitě souhlasí s tímto tvrzením, je o 8,1% vyšší, než obdobný počet respondentů, jež určitě nesouhlasí s tím, že nevěsta má po svatbě odcházet do domácnosti manžela. Ovšem podíl lidí, kteří zaujali spíše pozitivní postoj vůči tomuto jevu, je třikrát vyšší než podíl těch, kdo s ním spíše nesouhlasí.

V souvislosti s touto otázkou byla respondentům položena ještě jedna doplňující otázka, jež po dotázaných požadovala zdůvodnění jejich odpovědi u předchozí otázky.

Respondenti vysvětlovali svou volbu např. tím, že „v domácnosti manžela neznamena v domácnosti u rodičů manžela, protože společné soužití s rodiči manžela negativně ovlivňuje manželské vztahy“, „jde-li o volbu domácnosti, je lepší v domácnosti ženicha, než nevěsty, zatímco nejlepší možností je samostatné bydlení v rodinném domě“. Další respondenti uvedli, že „novomanželé mají bydlet ve vlastním bydlení, přičemž nevěsta není pomocnicí v domácnosti“ (respondent chtěl pravděpodobně v tomto případě zdůraznit význam rozdělení domácích povinností).

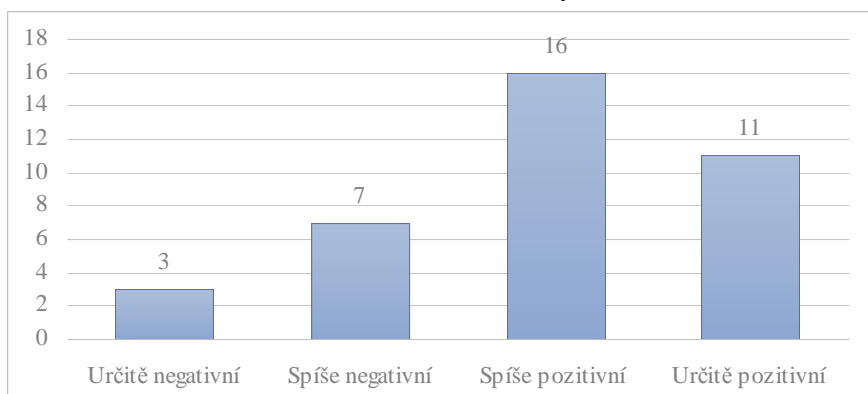
Hlavním důvodem k tomu, že má nevěsta odcházet do domácnosti manžela, je skutečnost, že „muž musí živit rodinu“, „manžel je hlavou rodiny a po svatbě se má o manželku pečovat a chránit ji“, „ženich musí zajistit rodině obydlí“, „muž je hlavou rodiny, a proto by se muž měl vyznačovat vyšší odpovědností, pokud jeho manželka odejde do jeho domácnosti“, „odcházení do domácnosti ženicha je zajištěním soukromí a projevem soběstačnosti“, „žena musí žít v obydlí manžela“ a tvrzení, že „muž je živitel“.

Kromě toho vidí dotázané osoby v odchodu do domácnosti manžela tradiční prvek – „vzhledem k tradicím by to na kratší dobu šlo“, „nevěsta má dle tradic alespoň kratší dobu žít s rodiči ženicha“, „odcházení do domácnosti manžela probíhá spíše kvůli tradicím, ale nepřál(a) bych si to“, „půlroku lze bydlet s rodiči manžela, s cílem navázat těsnější kontakt s jeho příbuznými“. S takovou pozicí souvisí i výrok respondenta, „že první rok po svatbě mladý pár žije s rodiči ženicha, ale poté lze bydlet i samostatně“.

Relativně vyšší podíl respondentů zdůrazňuje, že odchod do domácnosti manžela by měl znamenat samostatné soužití novomanželů – např. „novomanželé musejí bydlet samostatně“, „mladý pár musí mít vlastní obydlí“, „ženich a nevěsta si mohou zvolit jakékoliv místo k bydlení, ale je nutné bydlet zvlášť od příbuzných“, „vše záleží na okolnostech, ale je lepší žít samostatně“ a výrok, že „po svatbě je pro novomanžele vhodné žít samostatně, aby si mohli postupně zvyknout na svou samostatnost“.

Pro některé respondenty je odchod nevěsty do domácnosti ženicha v dnešní době již archaismem – „je to podle mě nesmysl, teď je 21. století“ a tvrzení, že „v dnešní době by lidé měli být flexibilní“.

Graf 28: Svatební oblečení ženicha a nevěsty

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 28 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jak vnímají využití tradičního svatebního oblečení u ženicha a nevěsty. V souhrnu 73% dotázaných osob pozitivně vnímá využití tradičního oblečení při svatebních obřadech, z toho 29,7% osob to vnímá zcela pozitivně. Celkem 27% osob negativně hodnotí využití tradičního oblečení při svatebních obřadech, přičemž 8,1% respondentů zaujímá určitě negativní postoj.

Při porovnání jednoznačně negativních a jednoznačně pozitivních postojů, lze říci, že podíl osob s pozitivním postojem je o 21,6% vyšší než počet osob s negativním postojem. Rozdíl mezi počtem osob, které se k danému tématu staví pozitivně a mezi počtem osob, které se k tématu staví negativně, činí 24,3%.

Opět byla v tomto případě položena respondentům ještě doplňující otázka, aby zdůvodnili svůj postoj k danému tématu. Osoby, které se do určité míry vyznačují negativním vnímáním tradičního oblečení nevěsty a ženicha, uvádějí, že „jde o minulost, teď je již 21. století“, „neodpovídá módě“, „není pohodlné nosit“, „národní oblečení je rudimentem v současné kultuře“ a že, „jsem pro svobodu výběru, protože mám rád(a) netradiční oblečení“.

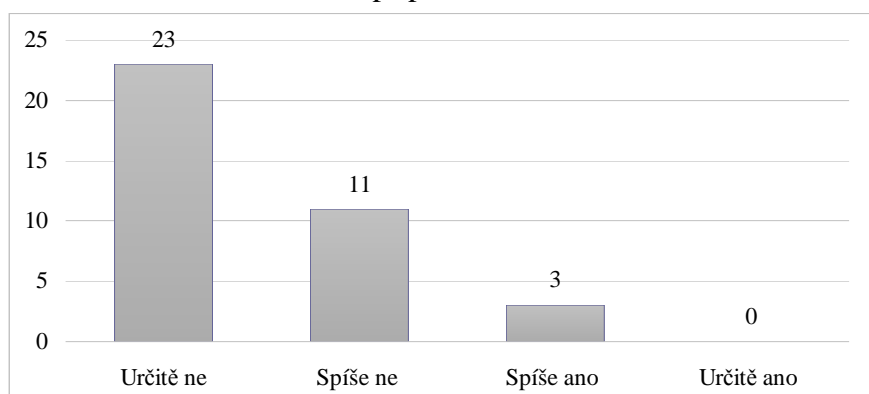
Osoby, které zaujímají především neutrální postoj vůči výše uvedené otázce, se domnívají, že „novomanželé samostatně řeší, co chtějí nosit“, „nevěsta může nosit tradiční oblečení, ale ženich musí nosit moderní klasické oblečení“, „není žádný rozdíl“, „to by bylo nezvyklé“, „je to dle vkusu novomanželů, jde o jejich svátek“ a tvrzení, že „v každém případě to je individuální“.

Převážná většina všech respondentů měla pozitivní postoj vůči využití tradičního oblečení a uvedla následující výroky, přímo nebo nepřímo spojené s dodržováním tradic: „kazašské motivy jsou zajímavé, a proto je třeba kombinovat tradiční prvky s moderními“,

„je třeba respektovat tradice všech národů, protože každý národ je unikátní“, „mám rád(a) naše (tj. kazašské) oblečení“, „preferuji klasické oblečení (bílé šaty) pro nevěstu a tmavý oblek pro ženicha“, „je to respektování tradic“, „musíme zachovat a pokračovat v praktikování našich obřadů a tradic“, „to je zvykem v mé rodině“, „je to hezké a mám pocit, že se tak snažíme zachovat naši kulturu“.

Určitá část respondentů vyzdvihuje estetickou stránku vzhledu tradičního kazašského oblečení – např. „vypadá to krásně“, „je to krásné“, „je to krásné a tradiční“, „naše (tj. kazašské) oblečení je nádherné“, „kazašské tradiční oblečení je dobré, ale je důležité nevyužívat ho nadměrně“, „je to velmi originální, protože bílé svatební šaty jsou příliš běžné“.

Graf 29: Druhé manželství v případě smrti manžela

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 29 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, zda se domnívají, že si manželka v případě smrti svého manžela, má vzít jeho staršího bratra. Jedná se o poměrně pradávný zvyk, proto bylo zajímavé sledovat, zda se dodržuje i v současné době. Žádný z respondentů neodpověděl na tuto otázku jednoznačně kladně, zatímco jenom 8,1% dotázaných lidí spíše souhlasilo s uvedeným výrokem.

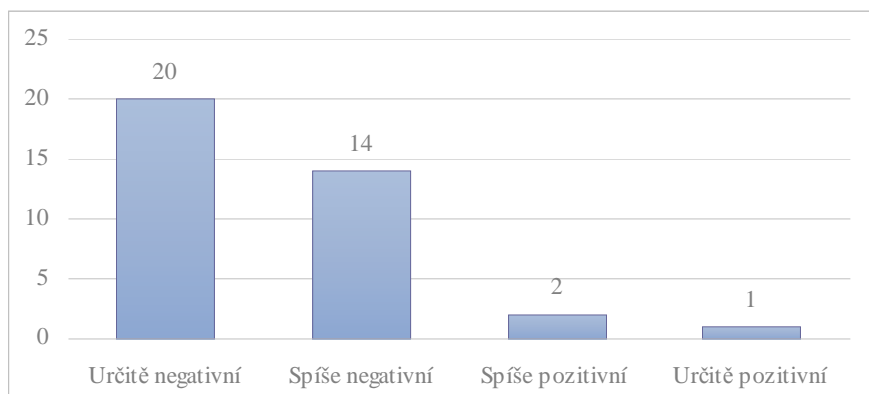
Celkem 91,9% respondentů se domnívá, že buď určitě, anebo spíše nesouhlasí se zmíněným výrokem, přičemž více respondentů se jednoznačně vyslovilo proti tomuto tvrzení (62,2% všech dotázaných osob). Jak je patrné, podíl osob, které spíše nepodporují dané tvrzení je o 21,6% vyšší než podíl lidí, kteří spíše podporují to, že se má manželka po smrti manžela provdat za jeho staršího bratra.

V souvislosti s touto otázkou byl respondentům položen ještě doplňující dotaz kvůli zdůvodnění jejich odpovědi u předchozí otázky. Osoby, které víceméně pozitivně a

neutrálně vnímají dotčenou problematiku, zmiňují, že „v současné společnosti musí být zohledněna vůle každého člověka“, „v minulosti tomu tak bylo, ale v současnosti se žena může provdat za kohokoliv, dokonce i po smrti svého manžela“, „není to nutné“, „je to stará tradice“, „odpradávná existovala tato tradice a rodiny tak postupují z toho důvodu, aby nemusely dělit společný majetek a předávat děti jinému muži, „pokud s tím starší bratr souhlasí, lze to tak udělat i v současnosti, i když se to stává zřídka.“, „majetek manžela v takovém případě zůstává v jeho rodině“, „myslím si, že se vdova může provdat za kohokoliv“ a „pokud je vzájemný souhlas, tak ano, pokud ne, není to nutné“.

Další tvrzení respondentů, v různé míře reflektující jejich nesouhlas s výrokem obsaženým v otázce, jsou následující: „není to správné“, „určitě ne“, „to je nesmysl“, „nevím, to není správné“, „já bych tuhle otázku odstranila, protože v Kazachstánu to neplatí a spíš urazí“, „dokonce i samotná myšlenka o tom mi není příjemná“, „je to hloupost“, „to je nemravné“, „možná v minulosti to bylo přijatelné, ale v současnosti ne“, „není to správné, žena má právo samostatně si volit manžela“, „nepokládám to za normální“, „není to správné z morálního hlediska, protože po svatbě se bratr ženicha stává i bratrem nevěsty“, „vypadá to jako incest a to bych nechtěl“.

Graf 30: Postoj k rozvodům

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 30 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, jaký postoj zaujímají k rozvodům. Pouze 8,1% dotázaných lidí zaujímá v různé míře pozitivní postoj vůči rozvodům. Přitom je pozoruhodné, že 2,7% všech dotázaných osob dokonce hodnotí rozvody určitě pozitivně. Na druhou stranu, zbylá část respondentů (v souhrnu 91,9% z celkového počtu dotázaných) pokládají rozvody buď za určitě, anebo spíše negativní jev.

Respondenti, jež zcela negativně vnímají rozvody, převyšují o 16,2% respondenty, jež rozvody hodnotí spíše negativně. Celkově vzato, dvacetkrát více osob se domnívá, že rozvody jsou určitě negativním jevem než jevem určitě pozitivním, zatímco sedmkrát více respondentů hodnotí rozvody jakožto spíše negativní jev než spíše pozitivní jev.

V souvislosti s otázkou byla respondentům položena ještě doplňující otázka, proč k rozvodům zaujímají takový postoj, jež uvedli. Ti respondenti, kteří se vůči rozvodům postavili víceméně pozitivně a neutrálně sdělili níže uvedené výroky: „pokud za určitou dobu v manželství novomanželé dospěli k tomu, že si nerozumějí, mohou se rozvést“, „určitě je nutné se rozvádět, pokud to vyžaduje situace“, „lidé se mohou dopustit chyby při volbě manžela, a proto vždy musí existovat možnost změnit vlastní život“, „je to volba manželů, nikdo je nenutil k rozvodu“. Jeden respondent pozitivně vnímá rozvod z toho důvodu, že „žádné dobré manželství nemůže skončit rozvodem, a proto rozvod je ukazatelem toho, že se jedná o nefunkční manželství“.

Častým důvodem negativního postoje vůči rozvodům je to, že rozvody negativně ovlivňují děti – např. „pro děti je to velmi špatné“, „rozvod má negativní vliv na budoucnost člověka a na děti“, „mám negativní postoj vůči rozvodům zejména kvůli dětem, pokud jsou v manželství děti, je to pro ně trauma“, „zprvč negativně ovlivňuje děti“. Rozvod má dopad na člověka v několika aspektech, zprvč má negativní vliv na děti, zadruhé je záminkou k tomu, aby lidé kritizovali toho, kdo se rozvedl, zatřetí pokud se žena bude chtít provdat podruhé, rodiče manžela budou proti tomu a za čtvrté se nový manžel bude cítit jako druhý v životě ženy, i když může svou manželku silně milovat.

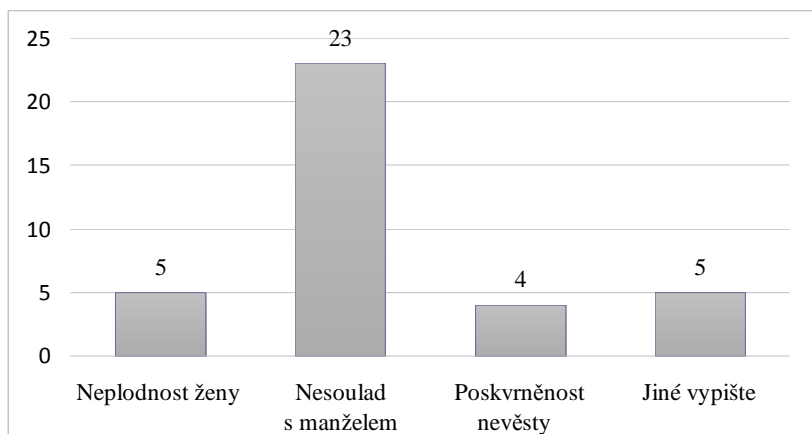
K dalším uvedeným důvodům negativního hodnocení rozvodů patří např. tyto: „rozvody jsou důkazem toho, že lidé neberou založení rodiny vážně“, „rozvod není řešením problémů, je nutné najít příčinu problému v sobě“, „proč se vdávat, když člověk vnímá rozvod jako přijatelný?“, „není to správné“, „vím to z vlastní zkušenosti“, „je lepší se rozvodům vyhnout“, „je to ztráta části svého já“, „je to špatně pro oba manžele“, „je nutné vážně přistupovat k manželství, v takovém případě se počet rozvodů sníží“ a „člověk musí předem přemýšlet o tom, s kým vstupuje do manželství“.

Mezi příčiny negativního hodnocení rozvodů respondenti uvádějí i nutnost budovat manželské vztahy a pracovat na jejich zlepšení – např. „vnímám to negativně, lidé by se měli snažit pracovat na svých vztazích, ne se vzdát a vyhodit léta vztahu“, „pokud si člověk sám zvolil manžela popř. manželku, musí s ním samostatně budovat vztahy“,

„manželé mají hledat kompromisy“, „je jednoduché se oženit, ale mnohem složitější je být fungující rodinou“.

Velmi podrobně se vyjádřil jeden z respondentů - „Jsem určitě proti rozvodům. Pro mě není akceptovatelné brát si ženu, která již jednou byla vdaná, proto si myslím, že by ženy měly o rozvodu vážně uvažovat. Nejčastějším důvodem k rozvodu jsou nevěry jednoho z manželů, což je, dle mého názoru, nutné určitým způsobem zákonně trestat“.

Graf 31: Návrat provdané dcery k rodičům

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 31 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku, co by mohlo být hlavním důvodem k návratu provdané dcery k rodičům. Relativní většina respondentů (62,2%) zastává názor, že hlavním důvodem k tomu, aby se provdaná dcera vrátila k rodičům, je její nesoulad s manželem. Stejně procento dotázaných osob (13,5% v každém ze dvou případů) uvádí za hlavní důvod buď neplodnost ženy, anebo vlastní důvody. Nejmenší část dotázaných osob – pouze 10,8% dotázaných lidí vidí za hlavní důvod k návratu provdané dcery k rodičům poskvrněnost nevěsty.

Z vlastních důvodů, které uvedli respondenti, vyplývá, že „se jedná o všechny zmíněné důvody dohromady, ale základním z nich je neplodnost ženy“. Dalším vlastním důvodem bylo tvrzení, že „v každém případě se jedná o jiný důvod“. Mezi vlastní odpovědi respondentů také patří takové výroky jako „jde o různé důvody, jako např. rozvod nebo nevěra manžela“.

4.2 Provedené rozhovory

První otázka se týkala dotazu, v jaké zemi měli (případně by chtěli mít) respondenti svatbu a z jakého důvodu. Všech pět respondentů odpovědělo, že mělo (případně by chtělo mít) svatbu v Kazachstánu. Dokonce i respondentka, která si za manžela vzala Čecha, měla svatbu v Kazachstánu. U manželského páru, kde jsou oba příslušníci Kazaši, je důvod svatby v Kazachstánu poměrně jasný, oba účastníci mají své rodinné příslušníky v Kazachstánu a proto by se svatba konala tam. U manželského páru, kde je žena Kazaška a muž Čech, bylo důvodem svatby v Kazachstánu to, že tam má žena dle jejích slov svou velkou rodinu.

Druhá otázka se zaměřila na názor respondentů při volbě životního partnera. Konkrétně, zda je pro respondenty důležité, aby byl(a) jejich partner(ka) kazašského původu, případně proč. Tři z dotázaných respondentů odpověděli, že to pro ně rozhodně důležité není. Respondentka, která si za manžela vzala Čecha, je pochopitelně mezi těmito třemi respondenty. Ostatní dotázaní (celkem dvě osoby) uvedli, že to pro ně spíše důležité je. Jako důvod uvedli stejnou mentalitu a kulturu.

Třetí otázka měla za úkol zjistit, do jaké míry jsou pro respondenty slučitelné hodnoty a tradice vlastního národa s hodnotami a tradicemi země, kde aktuálně dlouhodobě pobývají. Dva respondenti uvedli, že pro ně rozhodně nejsou slučitelné. Respondentka, jež si vzala za manžela Čecha, uvedla, že sice nejsou slučitelné, ale že jí nevadilo absolvovat dvě svatby, jednu v Kazachstánu podle kazašských tradic a jednu v České republice, která se zas řídila českými tradicemi a zvyky.

Čtvrtá otázka zjišťovala, nakolik je pro respondenty důležité pořádat svou svatbu podle tradic vlastního národa a z jakého důvodu. Jedna z respondentek uvedla, že pro ni osobně to sice není důležité, avšak pro její rodinu ano, proto by chtěla pořádat svou svatbu podle tradic vlastního národa. Podle názoru dalšího respondenta by to bylo lepší, kdyby to bylo podle kazašských tradic. Jeden z dotázaných párů uvedl, že to pro ně příliš důležité není, že plánují udělat svatbu pouze v jedné fázi (nikoliv v tradičních dvou), protože „je to velmi drahé a není to nutné“. Respondentka, jež si vzala za manžela Čecha, uvedla, že to pro ni důležité je, a že „rodiče to takhle chtěli“.

Pátá otázka zkoumala rozdíl mezi tradiční kazašskou svatbou a moderní kazašskou svatbou. Také se zabývala tím, v čem jsou konkrétní rozdíly mezi těmito svatbami. Jeden z dotazovaných respondentů uvedl, že odpověď na tuto otázku neví. Tři respondenti uvedli,

že svatba se má skládat ze dvou etap, jedna etapa z nevěstiny strany a druhá etapa z ženichovy strany. Někteří respondenti dodávají, že v současnosti se často svatba skládá pouze z jedné etapy nikoliv ze dvou. Dalším rozdílem mezi tradiční a moderní kazašskou svatbou je právo výběru jména pro prvorozené dítě. Toto jméno dříve vybírali rodiče ženicha, dnes už tomu tak není. Posledním uváděným rozdílem je svatební oblečení. Jak uvádí jedna z respondentek: „oblečení ženicha a nevěsty se v současné době již skoro neliší od evropského, nevěsta se obléká do dlouhých bílých šatů.“

Šestá otázka se týkala toho, jak se liší oslava svatby u Kazachů, jež žijí v Kazachstánu a u Kazachů, kteří žijí trvale v zahraničí. Respondenti z prvního páru uvedli, že se v takovém případě dostaví na oslavu svatby méně osob, jelikož ne všichni budou chtít nebo budou moci přijet. V podstatě se tedy bude jednat o oslavu svatby pouze s blízkými příbuznými. Respondenti z druhého páru tvrdí, že lidé žijící v Kazachstánu pořádají zpravidla tradiční svatbu, jež se skládá ze dvou etap (nejprve z nevěstiny strany a posléze z ženichovy strany). Oproti tomu lidé, žijící v zahraničí, dělají obvykle svatbu v evropském stylu, která nemá více částí. Respondentka, jež si vzala za manžela Čecha, říká: „lišší se to v tom, že lidé žijící v zahraničí dodržují méně kazašských tradic a více místních.“

Sedmá otázka se týkala odlišností u manželských párů, které žijí trvale v Kazachstánu a párů trvale žijících mimo území Kazachstánu. Tři z dotázaných respondentů uvedli, že mezi těmito dvěma druhy manželských párů nejsou žádné rozdíly. Zbylí dva respondenti uvedli, že mezi těmito manželskými páry rozdíly určitě existují. Konkrétně řekli: „Třeba v Kazachstánu mají takový zvyk, že muž má vždy pravdu a je takový dominanta. Ale páry, co žijí v zahraničí, mají málokdy takový zvyk. Páry, co žijí v zahraničí, jsou tolerantnější než v Kazachstánu.“

Poslední tři otázky se týkaly upřesnění některých demografických informací o respondentech. Nejprve respondenti odpovídali na otázku věku, posléze na otázku etnického původu a nakonec na otázku, z jaké části Kazachstánu pochází. Věkové rozmezí respondentů je od 22 let do 29 let. Čtyři respondenti z pěti jsou kazašského etnického původu po obou rodičích. Poslední z dotázaných je kazašského etnického původu pouze ze strany otce, ze strany matky je ruského původu. Většina respondentů (4 osoby) pochází ze severní části Kazachstánu. Pouze respondentka, která si vzala za manžela Čecha, pochází původem ze západní části Kazachstánu.

5 Výsledky a diskuse

Nejprve budou rozebrány informace zjištěné v rámci dotazníkového šetření. Respondenti, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, jsou v největší míře ženy ve věku 20-25 let, které jsou kazašské národnosti a jsou občanky Kazachstánu. Většina respondentů se narodila ve větších městech (nad 100 tisíc obyvatel) a aktuálně žije v obcích zmíněného typu. Na základě zjištěných údajů o nejpočetnější skupině respondentů lze konstatovat, že se jedná o mladé osoby ženského pohlaví, jejichž způsob života je převážně městský. Kromě toho, absolutní většina respondentů je etnicky homogenní, z čehož lze dospět k závěru, že jde o lidi s velice podobným hodnotovým systémem a životními preferencemi, tudíž mají společné etnické charakteristiky (jazyk, kulturu, tradice, obřady apod.), a navíc žijí ve stejném informačním, právním a sociálním celku – v jednom státu. Na výsledcích výzkumu tak lze sledovat jednotlivé odlišnosti vnímání konkrétních aspektů manželských a rodinných vztahů v rámci relativně hodnotově jednorodé skupiny dotázaných osob.

Pro více než polovinu dotázaných osob umožňuje uzavření manželství získání většího uznání a vyššího sociálního statusu. Pro značnou část respondentů znamená manželství vyšší odpovědnost, stabilitu a způsob formalizace vztahů. Důležitou součástí manželství je pro respondenty také to, že v manželství mají lidé silnější finanční a materiální stabilitu.

Tradičnější hodnotové orientace respondentů se potvrzují i tím, že pro více než dvě třetiny dotázaných lidí, znamená narození dětí předpoklad vyššího společenského uznání. Zásadními faktory vyššího společenského uznání žen po narození dětí jsou hlavně sociální faktory. Takovým způsobem nabývají mladé ženy společenského významu, když ukazují svým příbuzným, že jsou matkami, jež se starají o své děti. Méně důležitými faktory jsou morální a materiální faktory. Morální faktor je u dotázaných osob spojován s tím, že po narození dětí se ženy cítí jako matky, čímž, dle názoru některých respondentů, vykonávají svou nejdůležitější funkci v životě. Materiální faktor je dán hlavně možností pobírat finanční pomoc od státu. Materiální stránka zvýšení společenského významu ženy po narození dětí sice není příkladem tradičních hodnot (kde materiální zajištění rodiny je téměř zcela v rukou manžela), ale do určité míry neodporuje tradičnímu vnímání rodinných rolí, protože žena může finanční pomoc od státu považovat za materiální stabilitu při výchově dětí.

Více než polovina všech respondentů nepovažuje narození syna za významnější událost než narození dcery. Je však nutné připomenout, že většinu respondentů tvoří mladé ženy, které, jak lze předpokládat, jsou v otázce narození dětí určitého pohlaví méně konzervativní – zaprvé kvůli tomu, že samy jsou ženy, zadruhé, kvůli tomu, že důraz kladený na pokračování rodu je spíše charakteristický pro muže. Nicméně i podíl osob, které pokládají narození syna za více žádoucí je významný – jde téměř o polovinu všech respondentů, z čehož vyplývá, že i pro současné mladé ženy v Kazachstánu je významné porození syna. Narození syna pravděpodobně pro ženy znamená větší společenské uznání ze strany příbuzných (zvláště ze strany manžela a jeho příbuzných).

Respondenti, kteří se domnívají, že narození syna má větší význam než narození dcery, vidí v narozeném synovi pokračovatele rodu. Někteří respondenti vyzdvihují i demografický význam narození dětí mužského pohlaví, protože, dle jejich názoru, se v Kazachstánu rodí více žen než mužů. Menší část dotázaných osob vidí v narození synů psychologickou výhodu, tj. že syn, až dospěje, bude pomáhat rodičům a stane se jejich oporou. Dalším pozoruhodným zjištěním je to, že narození syna je pro respondenty (pravděpodobně ženského pohlaví) způsobem stabilizace manželského vztahu, protože prý někteří muži opouštějí své manželky jenom kvůli tomu, že jim neporodily potomka mužského pohlaví. Společenskou výhodou upřednostnění narození syna je ta, že ve společnosti jsou muži vnímáni jako významnější než ženy. Z posledního tvrzení lze nepřímo vyvodit závěr, že respondenti hodnotí postavení žen v Kazachstánu za druhořadé a že ženy jsou ve veřejném životě v určité míře podceňovány.

Více než 80 % respondentů souhlasí s tím, aby bylo manželství schváleno jak rodinou ženicha, tak i příbuznými nevěsty. Jde o tradiční představu o tom, že manželství není jenom věcí manželů, ale i jejich příbuzných. Základním požadavkem novomanželů je získání rodičovského požehnání. Důležitost požehnání ze strany rodičů je předpokladem stabilního a šťastného manželství. Z toho lze dospět k závěru, že manželství je respondenty vnímáno hlavně jako duchovní sjednocení dvou lidí. Pro mnohé respondenty je význam požehnání od rodičů součástí náboženské tradice, protože z absolutní většiny se jedná o etnické Kazachy, z nichž většina vyznává islám. V islámu je požehnání rodičů hodnoceno jako důležitý morální faktor stability manželství. Dojde-li ke schválení manželského svazku rodiči z obou stran, lze tak předcházet potenciálním konfliktům. Jedná se o přístup založený především na výhodě pro novomanžele – nebude-li jejich manželství schváleno

rodiči, dojde s větší pravděpodobností k tomu, že rodiče nebudou podporovat novomanžele finančně.

Dle názoru téměř dvou třetin respondentů nemusejí rodiče ženicha zajišťovat novomanželům obydlí. Dá se říci, že jde o změnu v tradičním vnímání finančního zajištění novomanželů. V minulosti se totiž očekávalo, že rodiče ženicha se prakticky musejí postarat o to, aby jejich syn a jeho nevěsta měli zajištěno obydlí, zatímco v současné době už to většina respondentů vnímá jinak. Ti respondenti, kteří pokládají zajištění obydlí rodiči ženicha za žádoucí, uvádějí, že společné obydlí je prvním společným majetkem novomanželů. Dále ještě respondenti uvádí, že pokud budou novomanželé žít ve vlastním obydlí zajištěném rodiči ženicha, nebudou se potýkat s finančními problémy. Dle určité skupiny respondentů, rodiče ženicha, kteří poskytují svému synovi a jeho manželce obydlí, se tak starají nejen o to, aby měl mladý pár vlastní nemovitost, ale také, aby měl soukromí, protože v opačném případě rodiče ženicha musejí, dle tradic, bydlet společně s novomanželi.

Více než dvě třetiny respondentů zastávají názor, že by nábytek a různé vybavení do obydlí novomanželů nemělo být zajišťováno pouze rodiči nevěsty. V daném případě lze mluvit o tom, že respondenti nevnímají vybavení domácnosti novomanželů tradičním způsobem, protože nelpí na tom, aby rodiče nevěsty poskytli mladému páru veškeré potřebné vybavení domácnosti. Respondenti, jež hodnotí tuto tradici pozitivně, ji zdůvodňují jako vzájemnou výměnu hodnot. V daném případě jedná se zejména o materiální podporu rodiny ženicha, která, jak se dle tradic očekává, zajišťuje obydlí pro novomanžele, zatímco rodiče nevěsty předávají rodičům ženicha materiální hodnotu v podobě věna.

Mezi nejdůležitější vlastnostmi nevěsty patří podle názoru respondentů starostlivost o hospodářství, pečlivost a pokora k rodičům. Z možných odpovědí, vybraných respondenty, vyplývá, že za hlavní označují zejména materiální vlastnostmi nevěsty – zejména její schopnost být efektivní ve vedení domácnosti (jde o takové vlastnosti jako starostlivost o hospodářství a pečlivost). Třetí nejčastější odpověď - pokora k rodičům spíše zdůrazňuje význam dodržování dobrých vztahů jak s vlastními rodiči, tak i s rodiči manžela. Je nutné dodat, že takové vlastnosti nevěsty jako pokora vůči manželovi, neposkvrněnost a ohleduplnost byly zvoleny méně často.

Nadpoloviční většina respondentů se vyznačuje pozitivním postojem ve vztahu k tradičním námluvám. Ovšem je nutné zmínit, že mezi odpůrci pořádání tradičních námluv, je relativně vysoký podíl osob, které jsou zcela proti nim. O něco málo méně než polovina dotázaných lidí považuje za nejdůležitější fázi námluv poslání svatů, kdy ženich oznamuje rodičům nevěsty zájem o sňatek s jejich dcerou. Další poměrně zmiňovanou zásadní fází námluv je oficiální návštěvu rodičů nevěsty, která je pořádána pod vedením otce ženicha nebo jiného blízkého příbuzného ženicha. Z těchto informací lze dospět k závěru, že respondenti vidí jako nejdůležitější fázi námluv oficiální sdělení zájmu ženicha o sňatek rodičům nevěsty, což lze vlastně definovat jako oficiální nabídku k uzavření manželství. Další nejdůležitější fází námluv je navázání vztahů mezi rodiči nevěsty a ženicha, tj. domluva ohledně toho, jak bude probíhat svatba a jakým způsobem budou vytvářeny vztahy mezi rodiči a jinými příbuznými novomanželů. Někteří respondenti uvádějí, že námluvy jsou pro ně emocionálním zážitkem a znamenají pro ně dodržování tradic předků. Tento názor respondentů se odvíjí od faktu, že většina respondentů je tvořena osobami ženského pohlaví, tudíž lze předpokládat, že ženy vnímají svatbu a úkony s ní spojené mnohem výrazněji než muži.

Mírně více než polovina všech dotázaných osob hodnotí placení kalymu za důležité i v současné době, nicméně i podíl těch, kdo se vyslovil proti placení kalymu je relativně vysoký. Je zřejmé, že v otázce týkající se placení kalymu, se preference respondentů vyznačují protichůdnými tendencemi, což znamená, že počet osob s tradičním pojetím kalymu a s modernějším přístupem k jeho placení je zhruba stejný.

Zhruba pro polovinu respondentů je přijatelnou výší kalymu částka 1 001 až 3 000 amerických dolarů. Pravděpodobně většina respondentů zvolila při určení výše kalymu umírněný přístup – tedy, aby výše kalymu odpovídala několikaměsíčnímu průměrnému příjmu. Stěžejním faktorem, který určuje výši kalymu, je dle názoru dvou třetin respondentů rozsah majetku rodičů ženicha. Z uvedeného tvrzení zcela jednoznačně vyplývá, že kalym by měl být placen rodinou ženicha (konkrétně rodiči), nikoliv samotným ženichem. Pro značnou část respondentů je placení kalymu archaickým zvykem.

Více než polovina všech respondentů pozitivně vnímá placení věna. Respondenti totiž zaujímají pozitivní postoj vůči věnu, které se po svatbě stává součástí společného majetku manželů. S čímž souvisí i jejich zdůvodnění, že vnímají věno jako pomoc pro novomanžele, aby byla jejich finanční situace po svatbě stabilní. Na druhou stranu někteří

respondenti vnímají věno jakožto majetek, který je předáván přímo rodině ženicha, tzn. je faktorem upevňujícím vztahy mezi novými příbuznými (tedy příbuznými ženicha a nevěsty). Platí, že z hlediska respondentů, věno hraje nejen materiální roli (jakožto společný majetek novomanželů), ale i roli morální (je způsobem vytvoření a upevňování vztahů mezi příbuznými ženicha a nevěsty).

Pro necelou polovinu všech respondentů, je jejich rodina tvořena čtyřmi až pěti osobami. Pro více než třetinu všech respondentů, tvoří jejich rodinu dva až sedm členů. Z odpovědí respondentů vyplývá, že průměrná rodina není tak početná, což nepřímo ukazuje i na relativně nižší počet dětí v rodinách respondentů (lze totiž očekávat, že by respondenti zahrnovali do vlastní rodiny své bratry a sestry, anebo své děti), což se zřejmě odvíjí také od poměrně mladého věku dotázaných (většina respondentů je ve věku 20-25 let).

Více než tři čtvrtiny dotázaných osob zastávají názor, že by příbuzní měli společně oslavovat významné události svého života. Pro absolutní část všech respondentů je společná oslava s příbuznými zcela samozřejmá, z čehož vyplývá, že respondenti podporují tradiční představu kazašského národa o tom, že by příbuzní měli být v kontaktu k zajištění sociální stability a dobrých vztahů.

Více než tři čtvrtiny dotázaných lidí zaujímá názor, že by novomanželé měli bydlet separátně od svých rodičů a jiných příbuzných. Nejčastějším důvodem respondentů k podpoře daného názoru je to, že by novomanželé měli být samostatní a svépomocí budovat vlastní manželský vztah. Takový přístup respondentů svědčí o tom, že je pro ně manželské soužití začátkem samostatného života, kde pouze novomanželé nesou odpovědnost za svou rodinu.

Žádoucím počtem dětí v rodině jsou podle respondentů dvě až čtyři děti. Je nutné uvést, že převážná část respondentů je ve věku 20-25 let, a proto lze předpokládat, že jde o počet dětí, který je z hlediska respondentů žádoucí s ohledem na skutečnost, že značná část dotázaných osob nejspíš zatím žádné děti nemá.

Mírně nadpoloviční počet respondentů souhlasí s tím, že by se moderní kazašská svatba neměla skládat z několika tradičních částí. Hlavním důvodem toho, proč většina respondentů nepokládá konání všech tří částí tradiční kazašské svatby za nutné, je především vnímání některých těchto částí za zbytečné formality, a dále, se dle jejich názoru jedná o tradice, které by se v současnosti již neměly dodržovat – lze totiž říct, že

respondenti pokládají jenom určitou část tradičních fází svatby za odpovídající současnosti.

Více než dvě třetiny respondentů se domnívají, že nevěsta by měla po svatbě odejít do domácnosti manžela. Nejčastější odpovědí respondentů v této souvislosti bylo to, že je třeba dodržovat tradice a že manžel je živitelem rodiny, tj. respondenti se opírali o tradiční představu rozdělení rolí mezi manželi, přičemž zvláštní důraz kladli na to, že domácnost manžela není domácností manželových rodičů.

Necelé tři čtvrtiny respondentů pozitivně hodnotí tradiční oblečení nevěsty a ženicha při svatebních obřadech. Základní motivací respondentů je to, že považují tradiční oblečení nejenom za dodržení tradice, ale vidí v něm i estetickou záležitost, protože podle nich toto oblečení vypadá krásně.

Více než 90% všech dotázaných osob nepokládá za přijatelné, aby se manželka, v případě smrti manžela, provdala za jeho staršího bratra. Pro většinu respondentů to není přijatelné, protože je nutné brát v potaz vůli vdovy. A dále to dle názoru respondentů není mravní, vzhledem k tomu, že starší bratr manžela je často ženami vnímán jako vlastní bratr.

Většina respondentů (více než 90% dotázaných) hodnotí rozvody negativně, protože se domnívá, že by novomanželé měli na svém vztahu pracovat, a dále uvádí, že rozvod negativně ovlivňuje děti. Necelé dvě třetiny respondentů zastávají názor, že návrat provdané dcery k rodičům je možný jenom v případě, pokud dojde k nesouladu s manželem. Důvody jako neplodnost ženy a poskvrněnost nevěsty zvolil jenom malý podíl dotázaných.

Nyní něco k výsledkům rozhovorů provedených s etnickými Kazachy, jež aktuálně dlouhodobě pobývají na území České republiky. Celkem byly rozhovory provedeny s pěti respondenty ve věku od 22 do 29 let. Jednalo se o tři osoby ženského pohlaví a dvě osoby mužského pohlaví. Většina z dotázaných (4 osoby) jsou kazašského původu jak ze strany otce, tak ze strany matky. Poslední z respondentů je kazašského původu pouze z otcovy strany, z matčiny strany je původu ruského. Taktéž většina z dotázaných (opět 4 osoby) pochází ze severní části Kazachstánu, pouze jedna osoba pochází původem ze západní části Kazachstánu.

Respondenti se shodli, že by chtěli mít (případně již měli) svatbu v Kazachstánu. Uváděným důvodem je především to, že na území Kazachstánu žijí jejich rodiny a blízcí.

U otázky etnického původu partnera(ky) převládal názor, že to, zdali je partner(ka) jiného etnického původu, nehraje pro respondenty příliš důležitou roli. Ovšem objevil se i názor, že lidé stejného etnického původu, budou mít společné soužití jednodušší, protože budou mít stejnou mentalitu i kulturní hodnoty.

Ohledně tématu slučitelnosti hodnot a tradic vlastního národa a národa, kde respondenti aktuálně dlouhodobě pobývají, převládal názor, že tyto hodnoty a tradice spíše slučitelné nejsou. Někteří respondenti se vyslovili, že pro ně tyto hodnoty a tradice slučitelné jsou a dokonce se i objevil názor, že sice slučitelné nejsou, avšak danému respondentovi nevádí dodržovat tradice a zvyky v oblasti sňatku jak podle kazašských hodnot, tak i podle českých hodnot. Vlastní svatbu by respondenti spíše chtěli pořádat (případně již pořádali) podle tradic vlastního národa, jelikož je to tak většinou vyžadováno ze strany jejich rodičů a příbuzných. Respondenti, pro které tradice není tolik důležitá, uvedli, že budou svatbu pořádat pouze v jedné fázi (nikoliv v tradičních dvou fázích), protože je to podle jejich názoru zbytečně drahé a nepředstavuje to nutnost.

Rozdílem mezi tradiční a moderní kazašskou svatbou je především to, že v dřívějších dobách byla zpravidla pořádána jedna svatba, zatímco v moderní době není neobvyklé, aby se svatba skládala v podstatě ze dvou částí, kdy nejprve proběhne svatba z nevěstiny strany a posléze svatba z manželovy strany. Dalším uváděným rozdílem je právo výběru jména pro prvorozené dítě. Dříve měli toto právo rodiče ženicha, zatímco v současnosti si ho vybírají rodiče dítěte sami. Posledním uváděným rozdílem je svatební oblečení nevěsty, kdy si současné nevěsty, pokud chtějí, zvolí místo tradičního svatebního oblečení „evropské“ svatební oblečení ve formě dlouhých bílých šatů. Odlišnosti v oslavě svatby u Kazachů žijících v Kazachstánu a u Kazachů žijících v jiné zemi jsou v jejím provedení a v počtu zúčastněných osob. U Kazachů žijících v jiné zemi než v Kazachstánu bude počet svatebních hostů zpravidla menší, protože ne všichni se budou moci zúčastnit a přijet. Rozdíl bude také v provedení svatby, Kazaši žijící v zahraničí budou mít zpravidla „klasicickou“ svatbu, která se nebude skládat ze dvou částí. Také je možné, že tyto lidé zahrnou do své svatby více místních tradic a omezí některé tradiční zvyky vlastního národa.

Charakter manželství kazašského páru žijícího v Kazachstánu a manželství kazašského páru žijícího v jiné zemi nebude, podle názoru respondentů, zpravidla příliš odlišný. Někteří z dotázaných se však domnívají, že zde určité rozdíly být mohou.

V Kazachstánu je totiž muž brán jako dominantnější osoba v páru, jejíž názor je vždy správný. Oproti tomu manželské páry, žijící mimo Kazachstán, jsou obecně tolerantnější a více otevřené.

6 Závěr

Z výsledků dotazníkového šetření a diskuse, která následovala po položených otázkách, lze vymezit nejdůležitější charakteristiky respondentů a toho, jakým způsobem vnímají problematiku manželství a rodiny. Skupina respondentů je poměrně homogenní (z hlediska věku, pohlaví, občanství, místa narození a místa bydliště), a proto lze tvrdit, že se jedná o osoby, které mají modernější hodnotový systém s určitými prvky tradičního myšlení. Moderní povaha respondentů vyplývá z toho, že se jedná o městské obyvatele mladšího věku, kteří jsou však pravděpodobně vlivem starších generací svých příbuzných ovlivněni některými tradičními hodnotami.

Manželství představuje pro většinu respondentů způsob zvýšení sociálního statusu, díky kterému je zajišťována finanční a sociální stabilita lidí. Stejně tak i narození dítěte znamená pro respondenty vyšší společenské uznání, hlavně ze strany příbuzných. Odklon od tradičního pohledu, lze sledovat v tom, že pro většinu dotázaných lidí není bráno narození syna jako významnější než narození dcery. Ty osoby, které vidí v narození syna větší význam, zdůvodňují tuto skutečnost jako nutnost pokračování rodu.

Tradičně hodnotí respondenti schválení manželství rodinou ženicha i rodinou nevěsty, jelikož je bráno jako požehnání od rodičů. Modernější přístup respondentů lze spatřit v tom smyslu, že dle názoru většiny respondentů, ani rodiče ženicha, ani rodiče nevěsty, nemusejí významně přispívat k utváření majetku mladého páru (u rodičů ženicha jde o obydlí, u rodičů nevěsty se jedná o nábytek a náčiní). Respondenti tak neukládají rodičům tradiční povinnost zajistit novomanželům prvotní majetek.

Částečně moderní přístup k vnímání rodiny a manželství je znát také u názoru respondentů, že u vlastností nevěsty vyzdvihují spíše materiální stránky, zatímco tradičně důležité vlastnosti nevěsty - pokora k rodičům, k manželovi a neposkvrněnost mají druhořadý význam. Netradiční přístup např. v otázce neposkvrněnosti nevěsty je také sledován u otázky, která se týká toho, zda by se provdaná dcera mohla vrátit k rodičům a za jakých podmínek - poskvrněnost nevěsty totiž není významnou částí respondentů hodnocena jako podmínka pro návrat provdané dcery do domácnosti rodičů.

Respondenti vnímají tradiční námluvy pozitivně a zdůrazňují význam posláním svatů, kdy rodiče nevěsty dostávají od ženicha oficiální nabídku k sňatku s jejich dcerou. Pozitivně respondenti vnímají i placení kalymu, při jehož placení, považují za přijatelnou

výši částku zhruba několikaměsíčního průměrného příjmu. Stejný tradiční přístup mají respondenti i vůči věnu, které by mělo být dle jejich názoru předáváno novomanželům.

Většina respondentů pokládá za vlastní rodinu počet 4-5 osob, z čehož plyne, že se nejčastěji jedná buď o respondenty bez dětí (pokud zatím žijí s rodiči), anebo již do své rodiny nezahrnují rodiče (pokud žijí s manželem a svými dětmi). Kdyby se jednalo o respondenty, kteří za vlastní rodinu označují své rodiče, vlastního manžela, své děti a své sourozence, průměrná velikost rodiny by činila nejméně pět osob.

Většina respondentů pozitivně vnímá společné oslavy významných událostí společně s příbuznými, to však neznamená, že jsou ochotni žít po svatbě společně s rodiči (nejčastěji rodiči manžela). Respondenti se domnívají, že žádoucím počtem dětí v rodině jsou dvě až čtyři děti, přičemž za hlavní důvod negativního vnímání rozvodů pokládají právě to, že rozvody negativně ovlivňují děti. V této souvislosti mají respondenti tradiční smýšlení, protože si uvědomují význam stabilních manželských vztahů pro své děti a chtějí mít větší počet dětí.

Ačkoliv většina dotázaných shledává v tradičním oblečení pozitivní prvek svatby, větší část respondentů nevidí pozitivní přínos v tom, aby se moderní kazašská svatba skládala z několika tradičních částí. Odsud vyplývá, že respondenti sice hodnotí tradice jako důležité a cenné, ale jenom natolik, nakolik odpovídají potřebám novomanželů a současné doby.

Z rozhovorů s etnickými Kazachy, jež žijí v současné době mimo Kazachstán, přesněji řečeno pobývají dlouhodobě v České republice, vyplývá, že se respondenti i v zahraničí snaží zachovávat rodný hodnotový systém a tradice své země. Přestože jsou dle názoru respondentů hodnoty a tradice země, kde dlouhodobě pobývají, spíše neslučitelné s hodnotami a tradicemi jejich země, i tak u nich dochází k určitému ovlivnění cizí kulturou. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že je pro respondenty velmi důležitý kontakt s jejich rodinou žijící v Kazachstánu. Mezi tradičním a moderním pojetím svatby spatřují respondenti určitý rozdíl. Některé tradiční zvyky postupně mizí, i když to samozřejmě vždy záleží na vůli jednotlivců. Stejně tak respondenti vidí určité odlišnosti v oslavě svatby u Kazachů žijících v Kazachstánu a u Kazachů žijících dlouhodobě v jiné zemi. Některé páry žijící v zahraničí například volí více „evropský“ styl svatby a to i co se týče svatebních oděvů novomanželů.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Knižní zdroje

- ARGYNBAJEV, CH. *Svad'ba i svadebnyje obrjady u kazachov v prošlom i nastojaščem*. Sovetskaja etnografija, 1974, n. 6.
- CHROBÁKOVÁ, E. KŘEHLA, L. LAVIČKOVÁ, M. a kol. *Malá ilustrovaná encyklopedie*. 1.Vyd., Praha: Encyklopedický dům, s.r.o. 1999, 1213 s., ISBN 80-86044-12-2
- KISLJAKOV, N. A., *Očerki po istorii sem'ji i braka u narodov Sredněj Azii i Kazachstány*. Leningrad: Nauka, 1969, 238 s.
- KOKAISL, P. KOHOUTKOVÁ, P. KODAR, Z. DORDZHIEVA, Y. KOKAISLOVÁ, P. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie: Část 1. Manželství obyvatel Kavkazu. Manželství a rodina Kalmyků*. Praha: Za hranice: Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze a NOSTALGIE, 2010. 186 s. ISBN 978-80-254-8893-5
- KOKAISL, P. PARGAČ, J. a kol. *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. 1.Vyd., Praha: Univerzita Karlova, 2006, 297 s. ISBN 80-7308-119-9
- MUSAGAZHINOVA, A.A. NURMAGANOVA, K.A. *Jewelry art of Kazakhs in collection of the national museum*. Astana: REGIS-ST Polygraph, 2016, 303 s. ISBN 978-601-7875-03-9
- PARGAČ, J. *Střední Asie a Kazachstán: historie, etnicita, jazyky: od migrace stepních Uzbeků a Kazachů v 15. století do roku 1924*. 1.Vyd., Poříčany: BCS, 2009, 239 s. ISBN 97-880-904-491-07
- SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě*. 1. Vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3
- ZACHAROVA, I.V. CHODŽAJEVA, R.D. *Golovnyje ubory kazachov*. Tradicionnaja odežda narodov Srednej Azii i Kazachastana. Moskva, 1989.

7.2 Elektronické zdroje

- Kodex republiky Kazachstán o manželství a rodině (Zákon republiky Kazachstán) [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z www: https://online.zakon.kz/m/Document/?doc_id=31102748
- ZÁKON.KZ. *Populace republiky Kazachstán* [online]. 2017-08-01 [cit. 2018-02-25]. Dostupný z www: <https://www.zakon.kz/4871019-chislenost-naselenija-respubliki.html>

8 Přílohy

